

Δελτίο για την Τουρκική Οικονομία

Triantopoulos Christos - *The need for reforms and the banking sector in Turkey* (Σελ. 20)

Παρασκευόπουλος Ζήσιμος - *Η φιλοσοφία των τουρκικών αμυντικών δαπανών* (Σελ. 22)

Akyol Mustafa - *Celebrating Turkey's 'Counter-Revolution'* (Σελ. 27)

Ρητινιώτης Κωνσταντίνος - *Τουρκία: Ομάδες πίεσης και Ευρωπαϊκή Ενοποίηση* (Σελ. 28)

**ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ
2008**

τεύχος 07

**ΕΘΝΙΚΟ ΚΑΙ ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑΚΟ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ**

Τεύχος 07 – Ιανουάριος 2008

Περιεχόμενα:

1. Η Τουρκική Οικονομία εν συντομία.....	3
2. Η Διεθνής Συγκυρία.....	4
3. Η Τουρκική Οικονομία.....	6
3.1 Παραγωγή.....	6
3.2 Εμπόριο.....	9
3.3 Απασχόληση.....	12
3.4 Δημόσια Οικονομικά.....	13
3.5 Νομισματική Πολιτική.....	14
3.6 Αγορά Χρήματος.....	16
3.7 Τραπεζικός Τομέας.....	17
4. The need for reforms and the banking sector in Turkey (Christos Triantopoulos).....	20
5. Η φιλοσοφία των τουρκικών αμυντικών δαπανών (Ζήσιμος Παρασκευόπουλος).....	22
6. Celebrating Turkey's 'Counter-Revolution' (<i>aka Democracy</i>) (Mustafa Akyol).....	27
7. Τουρκία: Ομάδες πίεσης και Ευρωπαϊκή Ενοποίηση (Κωνσταντίνος Ρητινιώτης).....	28
8. Εκθέσεις Διεθνών Οργανισμών.....	31

Εργαστήριο Ευρωπαϊκής Ενοποίησης και Πολιτικής:

<http://eerp.pspa.uoa.gr>

Επιστημονικός Υπεύθυνος Δελτίου: Καθηγητής Πάνος Καζάκος

Συντακτική ομάδα: Τριαντόπουλος Χρήστος (Υπεύθυνος σύνταξης)

Διαμαντικός Κωνσταντίνος

Ρητινιώτης Κωνσταντίνος

Τσαπακίδης Χρήστος

Επιμέλεια κειμένων: Μιχαλάκη Σοφία

- chtriant@pspa.uoa.gr

- kdiamantikos@gmail.gr

- critiniot@pspa.uoa.gr

- chr_tsap@otenet.gr

- sofMichal@yahoo.gr

Η παρούσα έκδοση υποστηρίζεται από το Πανεπιστήμιο Αθηνών (ΕΛΚΕ) και τις εταιρίες ΜΥΤΙΛΗΝΑΙΟΣ Α.Ε – ΟΜΙΛΟΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ, ΟΜΙΛΟΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ LAVIPHARM Α.Ε, MILLENNIUM BANK και GFM ΧΡΗΜΑΤΙΣΤΗΡΙΑΚΗ.

1. Η Τουρκική Οικονομία εν συντομία

“Υπό την πίεση της κρίσης στις διεθνείς αγορές”

Η εξομάλυνση της πολιτικής αστάθειας στο εσωτερικό της χώρας μετά τις εκλογές της 22^{ας} Ιουλίου και την ανάδειξη ισλαμιστή Προέδρου της Δημοκρατίας και η θετική συμβολή αυτής στο επενδυτικό περιβάλλον της χώρας δεν ήταν ικανή να ενισχύσει ή (τουλάχιστον) να διατηρήσει το ρυθμό ανάπτυξης της οικονομίας, καθώς τα αρνητικά αποτελέσματα της κρίσης στις διεθνείς χρηματαγορές ήταν ιδιαίτερα έντονα στις αναδυόμενες οικονομίες, όπως η Τουρκία, επηρεάζοντας σημαντικά την εσωτερική και εξωτερική ζήτηση. Οι ανησυχίες αναφορικά με το ρυθμό ανάπτυξης του δεύτερου μισού του 2007 επαληθεύθηκαν, καθώς το τρίτο τρίμηνο του έτους ο ρυθμός αύξησης του ΑΕγχΠ ανήλθε μόλις στο 1,5%, ενώ ο αντίστοιχος ρυθμός του ΑΕθνΠ ανήλθε στο 2%. Παράλληλα, η δυναμική που παρουσίασαν τους προηγούμενους μήνες οι εξαγωγές σταδιακά συρρικνώθηκε, καθώς, το Νοέμβριο ο ρυθμός αύξησης τους παρέμεινε οριακά υψηλότερος του αντίστοιχου των εισαγωγών, ενώ τον επόμενο μήνα ο ρυθμός αύξησης των εισαγωγών υπερκέρασε σημαντικά τον αντίστοιχο των εξαγωγών. Η εξέλιξη αυτή αποδίδεται αφενός στη μείωση της εξωτερικής ζήτησης λόγω της κρίσης στις διεθνείς αγορές και της ενίσχυσης της τουρκικής λίρας έναντι των άλλων νομισμάτων, αφετέρου στην αύξηση της εσωτερικής ζήτησης λόγω της μείωσης του επιτοκίου της Κεντρικής Τράπεζας, ενώ στους προσδιοριστικούς παράγοντες τις ανόδου των εισαγωγών θα πρέπει να προστεθεί και η άνοδος των τιμών του πετρελαίου.

Την περίοδο Ιανουαρίου – Νοεμβρίου το έλλειμμα του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών διευρύνθηκε σε ετήσια βάση κατά 11,6%, φτάνοντας 32,7 δις USD, ενώ η χρηματοδότηση του προέρχεται αφενός από τις λοιπές επενδύσεις, οι οποίες αυξήθηκαν κατά 93,5% σε σύγκριση με την ίδια περίοδο του προηγούμενου έτους, αφετέρου από τις άμεσες επενδύσεις, οι οποίες ωστόσο παρουσιάζονται μειωμένες κατά 15,7% σε ετήσια βάση. Οι επενδύσεις χαρτοφυλακίου παρουσιάζουν ιδιαίτερη πτώση τους τελευταίους μήνες λόγω της εκροής κεφαλαίων από τις αναδυόμενες αγορές σε πιο «ασφαλείς» τοποθετήσεις. Οι προβλέψεις για το έλλειμμα του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών δεν είναι θετικές, καθώς η ανησυχία στις διεθνείς κεφαλαιαγορές, η ενίσχυση της τουρκικής λίρας έναντι των άλλων νομισμάτων και η περαιτέρω μείωση των επιτοκίων της Κεντρικής Τράπεζας, θα επιδράσουν ενισχυτικά αναφορικά με τη διεύρυνση των ελλειμμάτων της τουρκικής οικονομίας τους επόμενους μήνες.

Ένα από τα θετικά στοιχεία της υπό εξέταση περιόδου είναι η επιστροφή της κυβέρνησης Ερντογάν σε πολιτικές δημοσιονομικής πειθαρχίας μετά το πέρας των εκλογών, αφού η αποκατάσταση της δημοσιονομικής πειθαρχίας είναι σημαντική για την υποστήριξη και την επιτυχία της αντιπληθωριστικής πολιτικής της Κεντρικής Τράπεζας, η οποία, μετά τη μείωση κατά 0,5 ποσοστιαίες μονάδες του επίσημου επιτοκίου της στις 13 Δεκεμβρίου του 2007 (από 16,25% σε 15,75%), αποφάσισε στο συμβούλιο της 17^{ης} Ιανουαρίου την περαιτέρω μείωση του επιτοκίου στο 15,50%, στοχεύοντας στην τόνωση της εσωτερικής ζήτησης, η οποία τους τελευταίους μήνες είχε επηρεαστεί σημαντικά τόσο από τη διεθνή έλλειψη ρευστότητας, όσο και από τη σκληρή νομισματική πολιτική. Θα πρέπει, ωστόσο, να υπογραμμιστεί πως η ως τώρα μείωση των επιτοκίων ήταν απαραίτητη για την αναζωογόνηση της οικονομίας, η αναπτυξιακή διαδικασία της οποίας διαφαινόταν εγκλωβισμένη από τη σημαντική συρρίκνωση της εσωτερικής επενδυτικής και καταναλωτικής ζήτησης. Ενδεχομένως, οι αρνητικές επιπτώσεις της κρίσης στις διεθνείς κεφαλαιαγορές στην αναδυόμενη οικονομία της γειτονικής χώρας να επιβάλλουν περαιτέρω μείωση του επίσημου επιτοκίου της Κεντρικής Τράπεζας τους επόμενους μήνες, προωθώντας τη στήριξη της οικονομίας στην εσωτερική ζήτηση.

Η διατήρηση των αρνητικών επιδράσεων της χρηματοπιστωτικής κρίσης κατά το τελευταίο τρίμηνο του έτους σε συνδυασμό με μια σειρά πολιτικών εξελίξεων, όπως οι στρατιωτικές επιχειρήσεις στο Βόρειο Ιράκ και η αστάθεια στην περιοχή και η στασιμότητα αναφορικά με την ενταξιακή πορεία της χώρας προς την ΕΕ (η οποία ενισχύεται από διάφορα αρνητικά σενάρια), θα επιδράσουν ενισχυτικά στη συρρίκνωση της αναπτυξιακής δυναμικής της οικονομίας. Όμως, ο (ενδεχόμενος) απεγκλωβισμός της αμερικάνικης οικονομίας από την κρίση σε συνδυασμό με τη μείωση του επιτοκίου της Κεντρικής Τράπεζας αναμένεται να επηρεάσουν αρνητικά την υπερτιμημένη (για πολλούς αναλυτές) τουρκική λίρα, συμβάλλοντας, όμως, θετικά στην ανάπτυξη της οικονομίας. Μία ώθηση, λοιπόν, στην επενδυτική και καταναλωτική ζήτηση σε συνδυασμό με την προώθηση των μεταρρυθμίσεων και τη δημοσιονομική πειθαρχία της κυβέρνησης, αναμένεται να επαναφέρουν την τουρκική οικονομία σε τροχιά μεγέθυνσης - αντίστοιχη των προηγούμενων μηνών.

Χρήστος Τριαντόπουλος

Υπεύθυνος Σύνταξης

Δελτίου για την Τουρκική Οικονομία

2. Η Διεθνής Συγκυρία

Έπειτα από την επιβράδυνση τόσο της παραγωγής, όσο και της κατανάλωσης στις Ηνωμένες Πολιτείες, οι φόβοι για την πιθανότητα μιας αμερικανικής ύφεσης αυξάνονται. Εξαιτίας μάλιστα της στενής σύνδεσης της αμερικανικής με την Ευρωπαϊκή οικονομία, η Τουρκία ανησυχεί πως θα αυξηθεί και ο κίνδυνος μείωσης των εξαγωγών της προς αυτούς τους προορισμούς, σενάριο μάλλον καταστροφικό για την τουρκική οικονομία, η οποία αντιμετωπίζει ήδη ένα ευρύτατο έλλειμμα τρεχουσών συναλλαγών.

Ο Jozias van Aartsen, συντονιστής της ΕΕ για τα σχέδια φυσικού αερίου στην Ανατολική Ευρώπη, επισκέφθηκε στις 14 Φεβρουαρίου την Άγκυρα με σκοπό να ασκήσει πιέσεις στην τουρκική κυβέρνηση ώστε να υποστηρίξει με μεγαλύτερη θέρμη τον προτεινόμενο αγωγό φυσικού αερίου Ναμπούκο. Η αφοσίωση της Άγκυρας στο συγκεκριμένο πρόγραμμα αμφισβητείται τελευταία εξαιτίας της απροθυμίας της να αναλάβει πρωτοβουλίες για να προχωρήσει ο Ναμπούκο. Από την πλευρά της η τουρκική πλευρά επαναλαμβάνει ότι θα τηρήσει τις δεσμεύσεις που έχει αναλάβει, υπενθυμίζοντας ωστόσο ότι ο αγωγός αυτός αποτελεί κυρίως πολιτικό σχέδιο και εμμένοντας στην άρνησή της να αποδεχτεί την είσοδο της Gaz de France στην κοινοπραξία που έχει αναλάβει την κατασκευή του αγωγού.

Σε συνέντευξή του στην Turkish Daily News, ο Ινδός Υπουργός Εξωτερικών Πρανάμπ Μούχερτζι εκφράζει την προθυμία της χώρας του να συνεργαστεί στενά με την Τουρκία για να προάγουν τις διμερείς εμπορικές και οικονομικές σχέσεις. Προχωρώντας ένα βήμα παραπέρα, ο Υπουργός δήλωσε πως θα αντιμετώπιζε θετικά το ενδεχόμενο συνεργασίας στον τομέα της χρήσης πυρηνικής ενέργειας για ειρηνικούς σκοπούς. Η Τουρκία υπερψήφισε πρόσφατα νομοσχέδιο που επιτρέπει την κατασκευή πυρηνικών εργοστασίων με το αιτιολογικό της αντιμετώπισης ελλείψεων ηλεκτρικής ενέργειας.

Η Τουρκία έπεσε μία θέση – από την όγδοη στην ένατη – στην κατάταξη του μηνιαίου Παγκόσμιου Δείκτη Πολιτικού Κινδύνου για το μήνα Δεκέμβριο. Ο συγκεκριμένος δείκτης μετρά την ικανότητα κάθε χώρας να απορροφά πολιτικά σοκ. Σύμφωνα με το Eurasia Group – υπεύθυνου φορέα για την έκδοση του δείκτη, η Τουρκία θα πρέπει να δώσει ιδιαίτερη προσοχή στο ζήτημα της συνταγματικής αναθεώρησης, καθώς την αποσπά από την πορεία των διαπραγματεύσεων με την ΕΕ. Η Τουρκία μοιράζεται την ένατη θέση με την Αργεντινή και τη Βραζιλία, ενώ ακολουθούν στην κατάταξη η Νότια Αφρική, η Ρωσία, η Ινδία και η Αίγυπτος.

Ιδιαίτερα έντονη είναι η παρουσία των τουρκικών εταιριών στη λίστα με τις 100 μεγαλύτερες εταιρίες του μουσουλμανικού κόσμου, καθώς 24 εξ αυτών προβάλλουν στο σχετικό κατάλογο (DS100). Η τουρκική εταιρία συμμετοχών Κορ Holding κατέχει την καλύτερη θέση στη λίστα (11η), ενώ άλλες 11 τουρκικές επιχειρήσεις, ανάμεσα στις οποίες η Sabanci Holding, η Ziraat Bank, η Doğan Holding και η İşbank βρίσκονται ανάμεσα στις 50 μεγαλύτερες. Στον κατάλογο έπονται σε παρουσίες η Μαλαισία (17 επιχειρήσεις), η Σαουδική Αραβία (15 επιχειρήσεις) και η Ινδονησία (9 επιχειρήσεις). Ο σκοπός του DS100 είναι η όσον το δυνατόν ευκρινέστερη απεικόνιση της επιχειρηματικής δραστηριότητας στα κράτη-μέλη του Οργανισμού Ισλαμικής Διάσκευσης και η παροχή χρήσιμης πληροφόρησης σε επιχειρηματίες και αναλυτές των κρατών-μελών.

Ανησυχία για την πορεία της αμερικανικής οικονομίας.

Η ΕΕ πιέζει την Τουρκία για τον Ναμπούκο.

Το Δελχί πρόθυμο να συνεργαστεί με την Άγκυρα στους τομείς της οικονομίας και της πυρηνικής ενέργειας.

Τουρκική υποχώρηση στην κατάταξη του Παγκόσμιου Δείκτη Πολιτικού Κινδύνου.

Οι τουρκικές εταιρείες πρωταγωνιστούν στη λίστα με τις 100 μεγαλύτερες επιχειρήσεις του ισλαμικού κόσμου.

Η Τουρκία σπεύδει να αναγνωρίσει το ανεξάρτητο Κόσσοβο.

Λίγες ώρες μετά την αναγνώριση του ανεξάρτητου Κοσόβου από τις ΗΠΑ, η Τουρκία ακολούθησε την ίδια οδό. Ο Τούρκος πρωθυπουργός Ρετσέπ Ταγίπ Ερντογάν ευχήθηκε κάθε επιτυχία στο Κόσσοβο και δεσμεύθηκε για την παροχή οικονομικής βοήθειας με στόχο την υποστήριξη της ανάπτυξής του. Ταυτόχρονα συνέστησε αυτοσυγκράτηση σε Πρίστινα και Βελιγράδι. Η τελευταία δήλωση μάλλον δεν ήρκεσε για να κατευνάσει την οργή της Σερβίας, η οποία ως ένδειξη διαμαρτυρίας απέσυρε τον πρέσβη της από την Άγκυρα. Όσον αφορά τη διεθνή παρουσία στο Κόσσοβο, η Τουρκία δεν πρόκειται να άρει το βέτο της εναντίον της κυπριακής συμμετοχής στη δύναμη που πρόκειται να στείλει η ΕΕ στην περιοχή για τη διατήρηση της σταθερότητας.

Επίσκεψη του Ισραηλινού Υπουργού Άμυνας στην Τουρκία.

Κατά τη διάρκεια της επίσκεψής του στην Τουρκία, ο Υπουργός Άμυνας του Ισραήλ Εχούντ Μπαράκ ζήτησε από τον Τούρκο ομόλογό Βετσντί Γκιονούλ του την ενίσχυση της διμερούς συνεργασίας μέσω της αγοράς περισσότερων ισραηλινών οπλικών συστημάτων, όπως μη επανδρωμένων αεροσκαφών, αντιβαλλιστικών και αντιαεροπορικών συστημάτων. Οι δύο πλευρές συνεργάζονται ήδη στενά στον αμυντικό τομέα και η Τουρκία έχει ήδη αναθέσει πολυδάπανα εξοπλιστικά προγράμματα στο Ισραήλ. Ο κύριος Μπάρακ συναντήθηκε και με τον κ. Ερντογάν, ο οποίος είχε ασκήσει πρόσφατα δριμεία κριτική στην ισραηλινή πλευρά για την απόφασή της να προβεί σε αποκλεισμό της Λωρίδας της Γάζας.

Έρευνα της World Values Survey Association για την τουρκική κοινωνία.

Η World Values Survey Association ολοκλήρωσε την έρευνά της για τις αξίες στις οποίες αποδίδουν προτεραιότητα οι Τούρκοι. Σύμφωνα με αυτήν την έρευνα, διαπιστώνεται χαμηλό ποσοστό ενεργής συμμετοχής στην πολιτική και χαμηλά ποσοστά αποδοχής μειονοτικών ή περιθωριακών ομάδων (όπως αυτές προσδιορίζονται από τους ίδιους τους πολίτες). Οι Τούρκοι δείχνουν επίσης έκδηλη έλλειψη εμπιστοσύνης απέναντι σε όσους δεν μιλούν την τουρκική γλώσσα, ενώ – όπως αναφέρεται – πάσχουν από έλλειψη αυτοπεποίθησης. Όσον αφορά την εμπιστοσύνη στους θεσμούς, πρώτος σε αποδοχή έρχεται ο στρατός με 74% και έπονται οι οργανισμοί κοινωνικής ασφάλισης, το συνταγματικό δικαστήριο, το υπόλοιπο δικαστικό σώμα, τα πανεπιστήμια, η αστυνομία και διάφορες θρησκευτικές οργανώσεις. Στον αντίποδα, το 70% των Τούρκων θεωρεί το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο ως τον πλέον αναξιόπιστο θεσμό, ακολουθούμενο από την ΕΕ, τα τηλεοπτικά κανάλια, τα πολιτικά κόμματα, τις εργατικές ενώσεις και τις μεγάλες επιχειρήσεις. Στο ερώτημα πού πρέπει να δώσει προτεραιότητα η κυβέρνηση, η πρώτη προτίμηση των ερωτηθέντων ήταν η τήρηση της δημόσιας τάξης και ασφάλειας.

Νομιμοποίηση της χρήσης μαντίλας στα τουρκικά πανεπιστήμια.

Η Τουρκική Εθνοσυνέλευση υπερψήφισε στις 9 Φεβρουαρίου την πρόταση του ΑΚΡ για την τροποποίηση του Συντάγματος με την οποία αίρεται η απαγόρευση της μαντίλας στα πανεπιστήμια. Το Ρεπουμπλικανικό Λαϊκό Κόμμα – το μόνο κόμμα που καταψήφισε την πρόταση – δήλωσε πως θα προσφύγει στο Συνταγματικό Δικαστήριο για την ακύρωση της απόφασης.

Οι εκτιμήσεις της Παγκόσμιας Τράπεζας για την Τουρκία.

Σύμφωνα με την έκθεση της Παγκόσμιας Τράπεζας «Παγκόσμιες Οικονομικές Προοπτικές 2008», η μεγέθυνση της τουρκικής οικονομίας κυμάνθηκε στο 5,1% για το 2007, ενώ εκτιμάται πως ο ρυθμός ανάπτυξης θα φτάσει το 5,4% το 2008 και το 5,7% το 2009.

3. Τουρκική Οικονομία

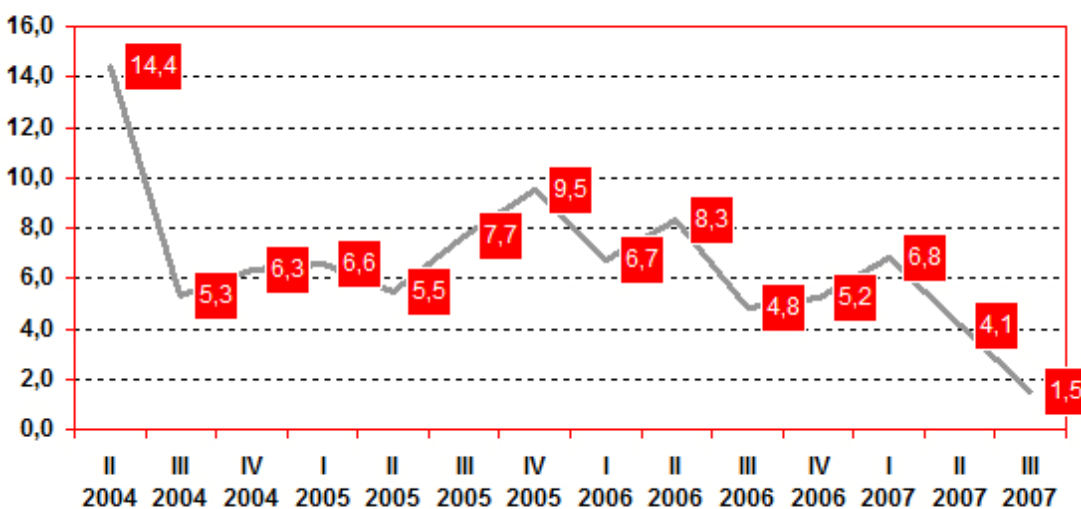
3.1 Παραγωγή

Οι ανησυχίες αναφορικά με το ρυθμό ανάπτυξης της τουρκικής οικονομίας για το δεύτερο μισό του 2007 επαληθεύθηκαν, καθώς το τρίτο τρίμηνο του έτους ο ρυθμός αύξησης του ΑΕγχΠ ανήλθε μόλις στο 1,5%, ενώ ο αντίστοιχος ρυθμός του ΑΕθνΠ ανήλθε στο 2%. Αν η επίδοση του δεύτερου τριμήνου (4,1%) προκάλεσε ανησυχίες για την επίτευξη του ετήσιου στόχου του 5% ανάπτυξης για το 2007, η ενίσχυση μόλις κατά 1,5% του τρίτου τριμήνου προκαλεί έντονους φόβους για την επίτευξη του ετήσιου στόχου στους οικονομικούς αναλυτές, καθώς η συνολική επίδοση για τους πρώτους εννιά μήνες ανέρχεται στο 3,8%. Για να επιτευχθεί ο στόχος του 5% θα πρέπει ο ρυθμός αύξησης του ΑΕΠ κατά το τελευταίο τρίμηνο του έτους να ξεπεράσει το 7,5%, εξέλιξη που θεωρείται ιδιαίτερα δύσκολη λόγω των αρνητικών επιπτώσεων της χρηματοπιστωτικής κρίσης που έχουν διαχυθεί στις διεθνείς αγορές. Η εξομάλυνση της πολιτικής αστάθειας στο εσωτερικό της χώρας μετά τις εκλογές της 22^{ης} Ιουλίου και την ανάδειξη ισλαμιστή Προέδρου της Δημοκρατίας και η θετική συμβολή αυτής στο επενδυτικό περιβάλλον της χώρας δεν ήταν ικανή να ενισχύσει ή (τουλάχιστον) να διατηρήσει το ρυθμό ανάπτυξης της τουρκικής οικονομίας, καθώς τα αρνητικά αποτελέσματα της κρίσης στις διεθνείς χρηματαγορές (με αφετηρία την αγορά στεγαστικών δανείων των ΗΠΑ) ήταν ιδιαίτερα έντονα στις αναδυόμενες οικονομίες, όπως η Τουρκία, επηρεάζοντας σημαντικά την εσωτερική και εξωτερική ζήτηση. Η διατήρηση των αρνητικών επιδράσεων της χρηματοπιστωτικής κρίσης κατά το τελευταίο τρίμηνο του έτους σε συνδυασμό με μια σειρά πολιτικών εξελίξεων που επηρεάζουν αρνητικά την οικονομία, όπως οι στρατιωτικές επιχειρήσεις στο Βόρειο Ιράκ, η αστάθεια στην περιοχή και η στασιμότητα αναφορικά με την ενταξιακή πορεία της χώρας στην ΕΕ (η οποία ενισχύεται από διάφορα αρνητικά σενάρια), θα επιδράσουν καταλυτικά στη συρρίκνωση της αναπτυξιακής δυναμικής της τουρκικής οικονομίας.

Το τρίτο τρίμηνο του 2007 ο ρυθμός αύξησης του ΑΕΠ ανήλθε μόλις στο 1,5%

Η κρίση στις διεθνείς χρηματαγορές επηρέασε αρνητικά τις αναδυόμενες αγορές, όπως η Τουρκία.

ΡΥΘΜΟΣ ΑΥΞΗΣΗΣ ΑΕΠ (%), (2004 - 2007)

Πηγή: Turkstat

Η περιορισμένη ανάπτυξη του τρίτου τριμήνου οφείλεται, καταρχάς, στη σημαντική συρρίκνωση του αγροτικού τομέα, οποίος ακολουθώντας την πτωτική πορεία του προηγούμενου τριμήνου (-2,1%), παρουσίασε μείωση της παραγωγής του κατά 7,8% σε σχέση με το αντίστοιχο τρίμηνο του προηγούμενου έτους, σημειώνοντας συνολική συρρίκνωση του τομέα 5,6% για τους πρώτους εννιά μήνες του έτους.

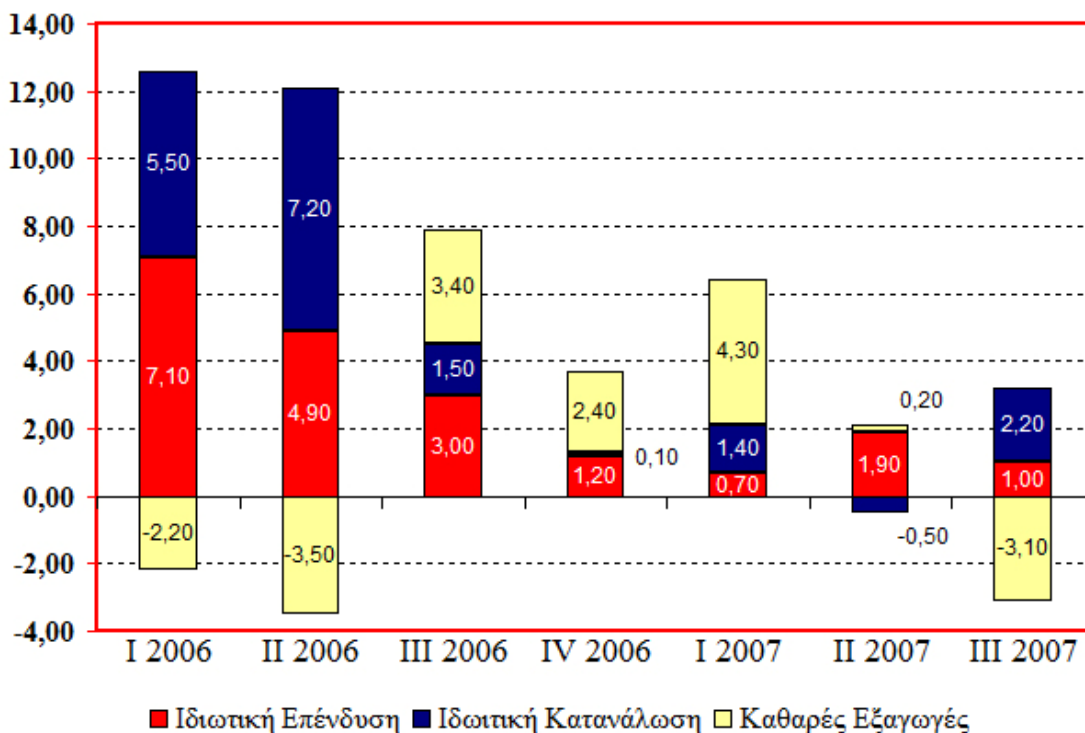
Η περιορισμένη ανάπτυξη οφείλεται στη σημαντική συρρίκνωση του αγροτικού τομέα...

... ενώ μεγάλη ήταν και η μείωση του ρυθμού ανάπτυξης των κατασκευών.

Μεγάλη είναι και η μείωση του ρυθμού ανάπτυξης του κλάδου των κατασκευών - παρά τα υψηλά επίπεδα το πρώτο και δεύτερο τρίμηνο του έτους με 16,5% και 15,7% αντίστοιχα - αφού, κατέγραψε συρρίκνωση περίπου 10 ποσοστιαίων μονάδων, σημειώνοντας αύξηση μόλις 5,4%, ενώ η συνεισφορά του στο ρυθμό αύξησης του ΑΕΠ ανέρχεται στις 0,3 ποσοστιαίες μονάδες. Όπως είναι φυσικό, μείωση του ρυθμού ανάπτυξης παρατηρήθηκε και στους τομείς της βιομηχανίας (3,7%) και των υπηρεσιών (3,6%) σε σχέση με τα προηγούμενα εξάμηνα, ωστόσο, οι δύο αυτοί τομείς παραμένουν οι βασικοί στυλοβάτες της οικονομικής μεγέθυνσης της χώρας καθώς η συμβολή τους στο ρυθμό ανάπτυξης είναι 1 και 1,8 ποσοστιαίες μονάδες αντίστοιχα. Όπως έχει προαναφερθεί, οι αρνητικές επιδόσεις του βιομηχανικού κλάδου και του κλάδου των υπηρεσιών αποδίδεται στη μείωση της εσωτερικής και εξωτερικής ζήτησης, ως αποτέλεσμα της διεθνούς διαταραχής στις χρηματαγορές. Όσον αφορά τις δαπάνες, η μεγέθυνση της τουρκική οικονομίας βασίστηκε αφενός στη σημαντική άνοδο των δαπανών για ιδιωτική κατανάλωση κατά το τρίτο τρίμηνο, ανακάμπτοντας από τις αρνητικές επιδόσεις των προηγούμενων μηνών ως αποτέλεσμα της εξομάλυνσης της πολιτικής κατάστασης στη χώρα και αφετέρου στην αύξηση των καταναλωτικών και επενδυτικών δαπανών του δημοσίου τομέα κατά 6,4% και 11,5%. Τέλος, αρνητική ήταν η συμβολή των καθαρών εξαγωγών στο ρυθμό ανάπτυξης (-3,1) σε αντίθεση με τους προηγούμενους μήνες, καθώς, κατά το τρίτο τρίμηνο οι εισαγωγές αυξήθηκαν 16,8%, ενώ οι εξαγωγές μόλις 7,5%.

Οι αρνητικές επιδόσεις του βιομηχανικού κλάδου και του κλάδου των υπηρεσιών αποδίδονται στη μείωση της εσωτερικής και εξωτερικής ζήτησης.

ΣΥΝΕΙΣΦΟΡΑ ΣΤΟ ΡΥΘΜΟ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ

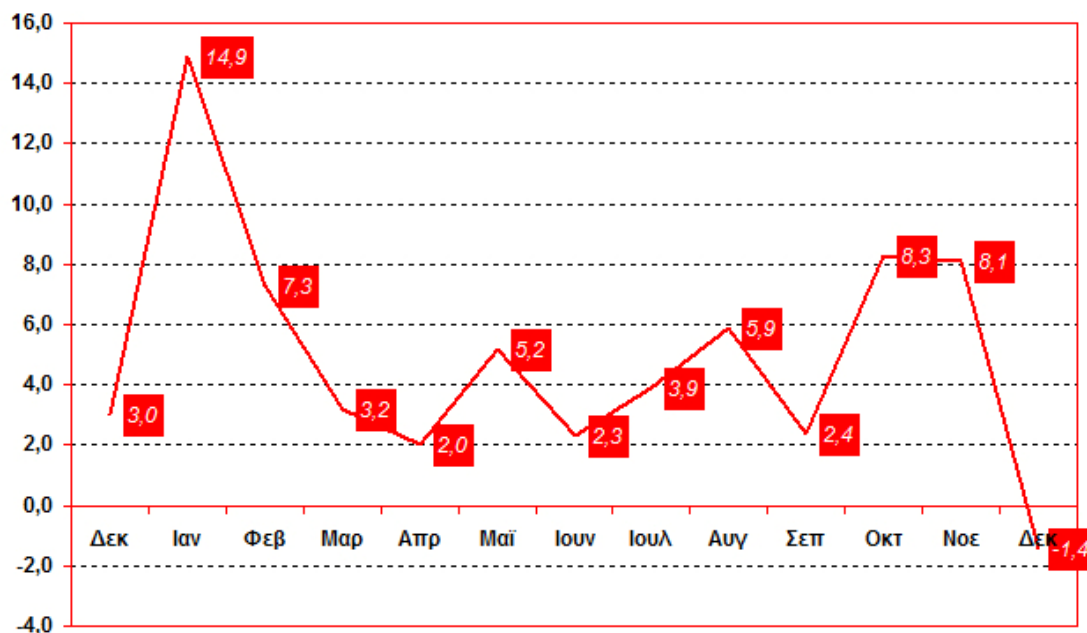
Ενθαρρυντικά μηνύματα με βάση το δείκτη βιομηχανικής παραγωγής, ο οποίος τους μήνες Οκτώβριο και Νοέμβριο σημείωσε αύξηση 8,3% και 8,1%.

Πηγή: Turkstat και CBRT

Τα μηνύματα για το ρυθμό ανάπτυξης του τελευταίου τριμήνου του 2007 είναι ενθαρρυντικά με βάση το δείκτη βιομηχανικής παραγωγής, ο οποίος τους μήνες Οκτώβριο και Νοέμβριο ανήλθε στα υψηλότερα επίπεδα μετά τον Ιανουάριο του ίδιου έτους, σημειώνοντας αύξηση (πέρα των προσδοκιών) 8,3% και 8,1% αντίστοιχα. Οι υψηλές επιδόσεις του διμήνου Οκτωβρίου-Νοεμβρίου οφείλονται, πέραν των χαμηλών επιδόσεων του έτους βάσης, στην άνοδο της παραγωγής της κατασκευαστικής βιομηχανίας (7,8% και 8,4% αντίστοιχα) και της βιομηχανίας ορυκτών πόρων (16,8% και 5,2%).

Ωστόσο, σύμφωνα με το σχετικό δείκτη, το Δεκέμβριο η βιομηχανική παραγωγή συρρικνώθηκε κατά 1,4%. Η επίδοση αυτή είναι η χαμηλότερη των τελευταίων χρόνων και είναι αποτέλεσμα της μεγάλης συρρίκνωσης της παραγωγής της βιομηχανίας των ορυκτών πόρων (-8,4%) και της απροσδόκητης μείωσης κατά 1,6% της παραγωγής της κατασκευαστικής βιομηχανίας, υπογραμμίζοντας τις αρνητικές επιπτώσεις στην τουρκική οικονομία της συρρίκνωσης της εξωτερικής ζήτησης ως αποτέλεσμα της κρίσης στις διεθνείς αγορές και της έλλειψης ρευστότητας. Ο δείκτης αύξησης της παραγωγής της τουρκικής βιομηχανίας για το σύνολο του έτους, μετά την αρνητική επίδοση του Δεκεμβρίου, διαμορφώθηκε στο 5,4%, υπολειπόμενος κατά 0,4 ποσοστιαίες μονάδες από την αντίστοιχη επίδοση του 2006 (5,8%).

ΔΕΙΚΤΗΣ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΗΣ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ (%)

Πηγή: Turkstat

Η κρίση στις διεθνείς χρηματοπιστωτικές αγορές και οι αρνητικές επιπτώσεις αυτής κυρίως στις αναδυόμενες αγορές έχουν επηρεάσει άμεσα την αναπτυξιακή διαδικασία στην Τουρκία, η οποία αναμενόταν ιδιαίτερα δυναμική μετά τη σταθεροποίηση της πολιτικής κατάστασης στο εσωτερικό της χώρας. Η διεθνής, λοιπόν, διαταραχή, η αβεβαιότητα που χαρακτηρίζει το επενδυτικό περιβάλλον και η έλλειψη ρευστότητας συρρικνώνουν σημαντικά την εξωτερική και εσωτερική ζήτηση για την τουρκική παραγωγή και (κατ' επέκταση) περιορίζουν την ανάπτυξη της οικονομίας, επηρεάζοντας άμεσα τη βιομηχανική παραγωγή και το έλλειμμα του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών. Ο στόχος του 5% για τον ετήσιο ρυθμό αύξησης του ΑΕΠ πλέον φαντάζει ανέφικτος, ενώ εξίσου δύσκολη είναι και μία επίδοση κοντά στο 4,5%.

Η τουρκική αυτοκινητοβιομηχανία βρίσκεται στην 11η θέση, όσον αφορά τις ευκαιρίες απασχόλησης, του Διεθνούς Οργανισμού των Κατασκευαστών Μηχανοκίνητων Οχημάτων (OICA) σύμφωνα με στοιχεία του 2005. Όμως, σύμφωνα με τους ανεπίσημα στοιχεία, η απασχόληση φθάνει σε 250.000, φέρνοντας την Τουρκία στη 10η θέση, ελαφρώς μπροστά από τη Νότια Κορέα. Ο τομέας απασχολεί περίπου 247.000 εργαζόμενους. Το συνολικό εργατικό δυναμικό της χώρας φθάνει τα 23.3 εκατομμύρια, σύμφωνα με τα τουρκικά στοιχεία για το Σεπτέμβριο του 2007.

Στόχος της Τουρκίας είναι να κερδίσει μια θέση μεταξύ των μεγαλύτερων παραγωγών ελιάς και ελαιόλαδου, καθώς, το Υπουργείο Γεωργίας προσδοκά σε αύξηση της παραγωγής ελιών σε 4 εκατομμύρια τόνους ως το 2014.

Ο δείκτης αύξησης της παραγωγής της τουρκικής βιομηχανίας για το σύνολο του έτους, μετά την αρνητική επίδοση του Δεκεμβρίου, διαμορφώθηκε στο 5,4%.

Ο στόχος του 5% για τον ετήσιο ρυθμό αύξησης του ΑΕΠ πλέον φαντάζει ανέφικτος, ενώ εξίσου δύσκολη είναι και μία επίδοση κοντά στο 4,5%.

Η τουρκική αυτοκινητοβιομηχανία βρίσκεται στην 11η θέση του Διεθνούς Οργανισμού των Κατασκευαστών Μηχανοκίνητων Οχημάτων., όσον αφορά τις ευκαιρίες απασχόλησης,

Το ΑΕΠ της Τουρκίας θα υπερβεί τα 500 δις δολάρια ΗΠΑ για πρώτη φορά σε περίπτωση που ο ρυθμός ανάπτυξης του τελευταίου τριμήνου του 2007 ξεπεράσει το 2,6%.

Σύμφωνα με τον Πρόεδρο του Συνεταιρισμού Αγροτικής Ανάπτυξης Τενέδου Yakup Karabiyik, η αμπελοργία και ο τουρισμός διατρέχουν σοβαρό κίνδυνο, αν δε μειωθεί – αν όχι καταργηθεί – ο ειδικός φόρος κατανάλωσης.

Το Νοέμβριο οι εξαγωγές σε ετήσια βάση αυξήθηκαν κατά 30,4% και οι εισαγωγές κατά 28,8%.

Το ΑΕΠ της Τουρκίας θα υπερβεί τα 500 δις δολάρια ΗΠΑ για πρώτη φορά σε περίπτωση που ο ρυθμός ανάπτυξης του τελευταίου τριμήνου του 2007 ξεπεράσει το 2,6%, καθώς σε απόλυτους όρους το ΑΕΠ αναμένεται να φτάσει, σύμφωνα με το κυβερνητικό πρόγραμμα και τα στοιχεία από τη Στατιστική Υπηρεσία, τα \$469.9 δις δολάρια ΗΠΑ ακόμα και αν ο ρυθμός ανάπτυξης του τέταρτου τριμήνου είναι 0. Αν και οι αρχικές κυβερνητικές προβλέψεις προσδιόριζαν το ΑΕΠ στα 489,4 δις δολάρια ΗΠΑ, το επίπεδο πληθωρισμού της τουρκικής οικονομίας και η ενίσχυση της τουρκικής λίρας έναντι του αμερικανικού νομίσματος συνέβαλλαν καθοριστικά στην αναθεώρηση των προσδοκιών. Το κατά κεφαλήν ΑΕΠ, το οποίο αναμενόταν να είναι 6,635 δολάρια ΗΠΑ, θα φτάσει τα 7,139 δολάρια ΗΠΑ, επίδοση η οποία πέρα από την ενίσχυση του ΑΕΠ οφείλεται και στην κατώτερη των προσδοκιών αύξηση του πληθυσμού.

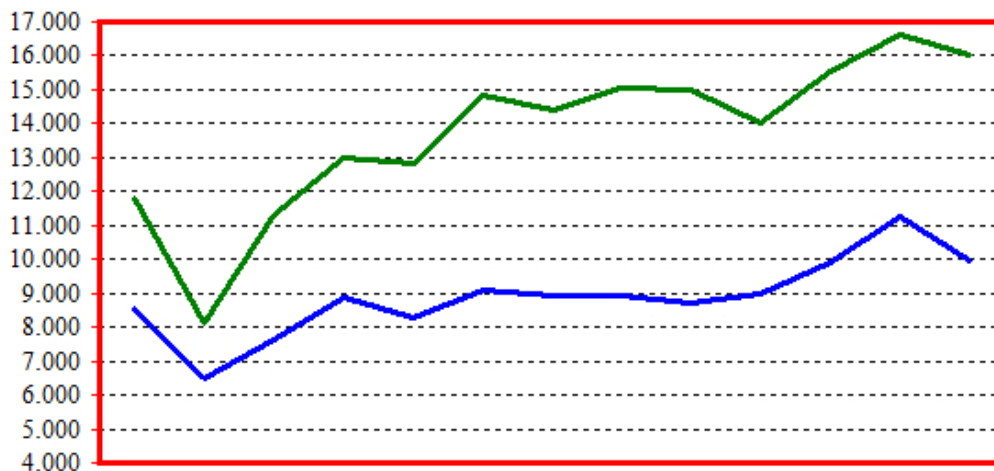
Η Διεύθυνση Ανάπτυξης Μικρομεσαίων Επιχειρήσεων (KOSGEB) ετοιμάζεται να χορηγήσει επιχειρηματικά δάνεια σε 2000 καινοτόμες μικρομεσαίες εταιρίες (ΜΜΕ) στο πλαίσιο ενός νέου προγράμματος που αναμένεται να εφαρμοσθεί προσεχώς. Σκοπός είναι η μετάβαση σε δομές παραγωγής προϊόντων υψηλής προστιθέμενης αξίας, σύμφωνα με όσα δήλωσε ο Υπουργός Βιομηχανίας και Εμπορίου Ζαφέρ Τσαλαγιάν. Ο Υπουργός προανήγγειλε επίσης την πλήρη αναδιάρθρωση της KOSGEB, έτσι ώστε να διασφαλιστεί η αποτελεσματική δραστηριότητα των συμβούλων της και η ταχεία εφαρμογή των αποφάσεών της.

Η παραγωγή οίνου στην Τένεδο έχει μειωθεί δραματικά εξαιτίας του υψηλού ειδικού φόρου κατανάλωσης. Οι ντόπιοι παραγωγοί, προβληματισμένοι από την πορεία των πωλήσεών τους αποφάσισαν να ξεριζώσουν τα αμπέλια τους, γεγονός που σηματοδοτεί τον ουσιαστικό τερματισμό της αμπελοργίας στο νησί. Η κυβέρνηση αύξησε τον ειδικό φόρο κατανάλωσης από μιάμιση σε 3,28 λίρες/λίτρο το 2005, πλήττοντας έτσι τόσο την αμπελοργία, όσο και την οινοποιία. Η ετήσια παραγωγή κρασιού μειώθηκε από 9 εκατομμύρια σε 3 εκατομμύρια λίτρα πέρυσι. Οι οινοπαραγωγοί στο νησί δεν μπορούν να πουλήσουν το κρασί τους λόγω της υψηλής φορολογίας, αλλά και του αθέμιτου ανταγωνισμού από παράνομες πωλήσεις κρασιών χωρίς ετικέτα. Σύμφωνα με τον Πρόεδρο του Συνεταιρισμού Αγροτικής Ανάπτυξης Τενέδου Yakup Karabiyik, η αμπελοργία και ο τουρισμός διατρέχουν σοβαρό κίνδυνο, αν δε μειωθεί – αν όχι καταργηθεί – ο ειδικός φόρος κατανάλωσης.

3.2 Εμπόριο

Η δυναμική που παρουσίασαν τους προηγούμενους μήνες οι τουρκικές εξαγωγές σταδιακά συρρικνώθηκε, καθώς, το Νοέμβριο ο ρυθμός αύξησης των εξαγωγών παρέμεινε οριακά υψηλότερος του αντίστοιχου των εισαγωγών, ενώ τον επόμενο μήνα ο ρυθμός αύξησης των εισαγωγών υπερκέρασε σημαντικά τον αντίστοιχο των εξαγωγών. Συγκεκριμένα, το Νοέμβριο, σύμφωνα με τα στοιχεία της Τουρκικής Στατιστικής Υπηρεσίας, οι εξαγωγές σε ετήσια βάση αυξήθηκαν κατά 30,4% και οι εισαγωγές κατά 28,8%, διαμορφώνοντας το ποσοστό κάλυψης των εισαγωγών στο 67,9% - ενώ τον ίδιο μήνα του 2006 το αντίστοιχο ποσοστό ήταν 67%. Το Σεπτέμβριο οι εξαγωγές αυξήθηκαν μόλις κατά 12,5%, ενώ οι εισαγωγές αυξήθηκαν κατά 23%, διαμορφώνοντας το ποσοστό κάλυψης των εισαγωγών στο 60,3% - ενώ τον ίδιο μήνα το 2006 το αντίστοιχο ποσοστό ήταν 65,9%. Η εξέλιξη αυτή αποδίδεται αφενός στη μείωση της εξωτερικής ζήτησης λόγω της κρίσης στις διεθνείς χρηματοπιστωτικές αγορές και της ενίσχυσης της τουρκικής λίρας έναντι των άλλων νομισμάτων, αφετέρου στην αύξηση της εσωτερικής ζήτησης λόγω της μείωσης του επιτοκίου της Κεντρικής Τράπεζας της Τουρκίας, ενώ στους προσδιοριστικούς παράγοντες τις ανόδου των εισαγωγών θα πρέπει να προστεθεί και η άνοδος των τιμών του πετρελαίου. Αναφορικά με τη συνολική εικόνα του 2007, οι εξαγωγές αυξήθηκαν σε ετήσια βάση κατά 25,3%, φτάνοντας περίπου τα 107 δις USD και, παράλληλα, οι εισαγωγές αυξήθηκαν σε ετήσια βάση κατά 21,8% και έφτασαν τα 170 δις USD, αυξάνοντας το ποσοστό κάλυψης των εισαγωγών από τις εξαγωγές (το 2007 63%) κατά 1,7 ποσοστιαίες μονάδες σε σχέση με την επίδοση του 2006 (61,3%). Ακόμα μία θετική εξέλιξη είναι η συγκράτηση του ρυθμού αύξησης του εμπορικού ελλείμματος (περίπου 63 δις USD), η αύξηση του οποίου περιορίστηκε στο 16,3%, ενώ η αντίστοιχη επίδοση του προηγούμενου έτους ήταν 26%.

ΕΙΣΑΓΩΓΕΣ - ΕΞΑΓΩΓΕΣ 2006 - 07

	Δεκ-06	Ιαν-07	Φεβ-07	Μαρ-07	Απρ-07	Μαϊ-07	Ιουν-07	Ιουλ-07	Αυγ-07	Σεπ-07	Οκτ-07	Νοε-07	Δεκ-07
Εισαγωγές	11.792	8.140	11.331	12.967	12.812	14.840	14.414	15.041	15.006	14.032	15.516	16.606	16.047
Εξαγωγές	8.523	6.492	7.614	8.890	8.267	9.100	8.927	8.907	8.698	8.993	9.883	11.268	9.976

Πηγή: Turkstat

Η Ευρωπαϊκή Ένωση (ΕΕ) των 27 κρατών – μελών παραμένει και το 2007 ο σημαντικότερος εμπορικός εταίρος της Τουρκίας, καθώς, το 56,4% του συνόλου των τουρκικών εξαγωγών έχει προορισμό την ΕΕ, ενώ όσον αφορά τις εισαγωγές το 40,4% του συνόλου των οποίων προέρχεται από χώρα της ΕΕ. Ωστόσο, συγκρίνοντας τα στοιχεία με τα αντίστοιχα των προηγούμενων δύο ετών διαπιστώνεται πως το μερίδιο των τουρκικών εξαγωγών που κατευθύνεται στην ΕΕ αυξήθηκε μέσα σε δύο χρόνια κατά 7,8%, ενώ το αντίστοιχο μερίδιο των εισαγωγών μειώθηκε κατά 4%. Η εξέλιξη αυτή οφείλεται αφενός στην ενίσχυση του ευρωπαϊκού νομίσματος έναντι των άλλων νομισμάτων και τη «σφιχτή» νομισματική πολιτική της Τουρκικής Κεντρικής Τράπεζας τα τελευταία χρόνια και στην ενδυνάμωση της τουρκικής βιομηχανίας.

Οι εξαγωγές αυξήθηκαν σε ετήσια βάση κατά 25,3%, φτάνοντας περίπου τα 107 δις USD και, παράλληλα, οι εισαγωγές αυξήθηκαν σε ετήσια βάση κατά 21,8% και έφτασαν τα 170 δις USD.

Η ΕΕ των 27 κρατών – μελών παραμένει και το 2007 ο σημαντικότερος εμπορικός εταίρος της Τουρκίας, καθώς, το 56,4% του συνόλου των τουρκικών εξαγωγών έχει προορισμό την ΕΕ.

Εμπόριο Τουρκίας και ΕΕ

	2005		2006		2007	
	Αξία	Μερίδιο (%)	Αξία	Μερίδιο (%)	Αξία	Μερίδιο (%)
Εξαγωγές						
Σύνολο	73476	100	85535	100	107154	100
ΕΕ - 27	38400	52,3	47935	56	60405	56,4
Άλλες Χώρες	35076	47,7	37600	44	46749	43,6
Εισαγωγές						
Σύνολο	116774	100	139576	100	169987	100
ΕΕ - 27	49220	42,1	59401	42,6	68590	40,4
Άλλες Χώρες	67554	57,9	80175	57,4	101397	59,6

Πηγή: Turkstat

Την περίοδο Ιανουαρίου – Νοεμβρίου το έλλειμμα του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών διευρύνθηκε κατά 11,6% σε σχέση με την ίδια περίοδο του 2006, φτάνοντας 32,7 δις USD. Το σχετικό έλλειμμα τον Οκτώβριο και το Νοέμβριο ανήλθε στα 3,1 δις USD και 3,2 δις USD αντίστοιχα, λόγω της μεγάλης αύξησης του εμπορικού ελλείμματος της τουρκικής οικονομίας, το οποίο σε μικρό βαθμό αντισταθμίστηκε από το πλεόνασμα του ισοζυγίου υπηρεσιών που βασίζεται στα έσοδα από τις τουριστικές υπηρεσίες.

Την περίοδο Ιανουαρίου – Νοεμβρίου, το έλλειμμα του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών διευρύνθηκε κατά 11,6%.

Την περίοδο Ιανουαρίου – Νοεμβρίου η χρηματοδότηση του ελλείμματος του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών προέρχεται αφενός, από τις λοιπές επενδύσεις, οι οποίες αυξήθηκαν κατά 93,5%.

Η ανησυχία στις διεθνείς κεφαλαιαγορές, η ενίσχυση της τουρκικής λίρας έναντι των άλλων νομισμάτων και η περαιτέρω μείωση των επιτοκίων της Κεντρικής Τράπεζας, θα επιδράσουν ενισχυτικά αναφορικά με τη διεύρυνση των ελλειμμάτων της τουρκικής οικονομίας τους επόμενους μήνες.

Η ενταξιακή πορεία της Τουρκίας προς την Ευρωπαϊκή Ένωση προσφέρει αρκετές επενδυτικές ευκαιρίες στις ευρωπαϊκές επιχειρήσεις.

Ανάλογη είναι και η εικόνα για το έλλειμμα της περιόδου Ιανουαρίου – Νοεμβρίου, το οποίο αποδίδεται στο μεγάλο έλλειμμα του εμπορικού ισοζυγίου, το οποίο ξεπέρασε τα 42,1 δις USD, και στο έλλειμμα του ισοζυγίου εισοδημάτων, το οποίο ανήλθε στα 6 δις USD.

Για την περίοδο Ιανουαρίου – Νοεμβρίου η χρηματοδότηση του ελλείμματος του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών προέρχεται αφενός από τις λοιπές επενδύσεις, οι οποίες αυξήθηκαν κατά 93,5% σε σύγκριση με την ίδια περίοδο του προηγούμενου έτους, αφετέρου από τις άμεσες επενδύσεις, οι οποίες ωστόσο παρουσιάζονται μειωμένες κατά 15,7% σε ετήσια βάση. Οι επενδύσεις χαρτοφυλακίου παρουσιάζουν ιδιαίτερη πτώση τους τελευταίους μήνες λόγω της μεγάλης κρίσης στις διεθνείς χρηματοπιστωτικές αγορές μείωση και της εκροής κεφαλαίων από τις αναδυόμενες αγορές σε πιο «ασφαλείς» τοποθετήσεις. Για τους πρώτους έντεκα μήνες του 2007, η μεγάλη πτώση των επενδύσεων χαρτοφυλακίου μεταφράζεται σε συρρίκνωση του σχετικού πλεονάσματος κατά 98,6% σε ετήσια βάση (από 8245 σε μόλις 110).

Ισοζύγιο Πληρωμών				
(Εκατομμύρια \$)	Ιαν. – Νοε.		Οκτ.	Νοε.
	2006	2007	2007	2007
Ισοζύγιο Τρεχουσών Συναλλαγών	-29347	-32758	-3182	-3270
Εμπορικό Ισοζύγιο	-38228	-42135	-4107	-3702
Ισοζύγιο Υπηρεσιών	13403	13782	1333	584
Ισοζύγιο Εισοδημάτων	-6035	-6045	-554	-321
Ισοζύγιο Μεταβιβάσεων	1513	1640	146	169
Ισοζύγιο Χρηματ/κών Συναλλαγών	39604	41722	4619	62
Άμεσες Επενδύσεις	17451	14699	765	324
Επενδύσεις	8245	110	-707	-3695
Χαρτοφυλακίου/Παραγώνων	13908	26913	4131	3433
Λοιπές Επενδύσεις	-8921	-10629	-108	676
Συναλλαγματικά Διαθέσιμα	-8921	-10629	-108	676
Net Errors and Omissions	-1336	1665	-1329	2532

Πηγή: CBRT

Οι προβλέψεις για το εμπορικό έλλειμμα και το έλλειμμα του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών δεν είναι θετικές, καθώς η ανησυχία στις διεθνείς κεφαλαιαγορές, η ενίσχυση της τουρκικής λίρας έναντι των άλλων νομισμάτων και η περαιτέρω μείωση των επιτοκίων της Κεντρικής Τράπεζας, θα επιδράσουν ενισχυτικά αναφορικά με τη διεύρυνση των ελλειμμάτων της τουρκικής οικονομίας τους επόμενους μήνες.

Η Coca-Cola, ο μεγαλύτερος κατασκευαστής αναψυκτικών, προγραμματίζει να επενδύσει \$40 εκατομμύρια στη τουρκική Doğadan, σύμφωνα με την Hürriyet. Το Doğadan έχει αυξήσει το μερίδιο αγοράς του στην Τουρκία, η οποία είναι ο δεύτερος καταναλωτής παγκοσμίως μαύρου τσαγιού μετά από την Ινδία.

Παρά τα προβλήματα που αντιμετωπίζει η τουρκική και η παγκόσμια οικονομία, ο Πρόεδρος του Turkish Exporters Assembly, Oğuz Satıcı, διατηρεί τον ετήσιο στόχο για τις εξαγωγές του 2008 στα 125 δις δολάρια ΗΠΑ, ξεπερνώντας τις κυβερνητικές προσδοκίες. Παράλληλα, επισημαίνεται η μεγάλη σημασία της οικονομικής μεγέθυνσης για την επίλυση των οικονομικών και πολιτικών ζητημάτων στη χώρα, τονίζοντας πως η οικονομική ανάπτυξη με βασικό άξονα το εξαγωγικό εμπόριο κάνει τη χώρα πλουσιότερη και δημοκρατικότερη και εκφράζοντας την επιθυμία για επίτευξη ρυθμού ανάπτυξης 7%.

Η ενταξιακή πορεία της Τουρκίας προς την Ευρωπαϊκή Ένωση προσφέρει αρκετές επενδυτικές ευκαιρίες στις ευρωπαϊκές επιχειρήσεις, οι οποίες έχουν επενδύσει ήδη τα 16 δισεκατομμύρια ευρώ (\$23 δις) στη. Τα επόμενα χρόνια, καθώς η Τουρκία θα εκσυγχρονίζει τις υποδομές της και θα προχωρά σε ιδιωτικοποιήσεις βασικών κλάδων της οικονομίας της, αναμένονται εισροές επενδυτικών κεφαλαίων δεκάδων δισεκατομμυρίων, οι οποίες θα σημειώσουν αύξηση από 5% σε 7% ετησίως.

Ο Υπουργός Εξωτερικών Ali Babacan επισκέφθηκε την Ινδία για πρώτη φορά μετά από 30 χρόνια, επιχειρώντας την προώθηση των συζητήσεων αναφορικά με τα σχέδια της Τουρκίας για εγκαταστάσεις πυρηνικής ενέργειας και την ανάπτυξη οικονομικών δεσμών με άξονες το διμερές εμπόριο και τον τουρισμό, ενώ προωθείται παράλληλα η ίδρυση μίας Τούρκο – Ινδικής Πλατφόρμας Συνεργασίας.

Σύμφωνα με το Τουρκικό Ινστιτούτο Στατιστικής, τα έσοδα από τον τουριστικό κλάδο κατά το τελευταίο τρίμηνο του 2007 ανήλθαν στα 3,86 δισεκατομμύρια δολάρια, σημειώνοντας αύξηση 23,9% σε σύγκριση με το αντίστοιχο χρονικό διάστημα του 2006. Ο καλύτερος μήνας από πλευράς εσόδων ήταν ο Οκτώβριος με 1,85 δις δολάρια, ακολουθούμενος από τον Νοέμβριο (1,13 δις) και τον Δεκέμβριο (874,93 εκατομμύρια δολάρια). Ο συνολικός αριθμός αφίξεων ανήλθε στα 5,66 εκατομμύρια, εκ των οποίων τα 4,74 εκατομμύρια αφορούσαν αφίξεις αλλοδαπών και οι 918.052 αφίξεις Τούρκων που ζουν στο εξωτερικό. Ο μέσος όρων δαπανών για κάθε αλλοδαπό τουρίστα κυμάνθηκε στα 609 δολάρια, ενώ ο αντίστοιχος μέσος όρος για κάθε Τούρκο του εξωτερικού ανήλθε στα 1.063 δολάρια. Από την άλλη μεριά, οι δαπάνες για τουρισμό αυξήθηκαν κατά 43,9% στα 875,78 εκατομμύρια δολάρια το τέταρτο τρίμηνο του 2007. Ο μέσος όρος δαπανών για κάθε Τούρκο τουρίστα ανήλθε στα 679 δολάρια. Τα έσοδα από τον τουριστικό κλάδο βοηθούν την Τουρκία να εξισορροπήσει κατά τι το ευρύτατο έλλειμμα τρεχουσών συναλλαγών, το οποίο ανήλθε στα 35,7 δις δολάρια σε ετήσια βάση. Η Τουρκία αποκόμισε το 2007 έσοδα ύψους 18,5 δις δολαρίων από τον τουρισμό, ήτοι 9,5% περισσότερα απ’ όσα κέρδισε το 2006.

Η ίδρυση μίας Τούρκο – Ινδικής Πλατφόρμας Συνεργασίας.

Τα έσοδα από τον τουριστικό κλάδο κατά το τελευταίο τρίμηνο του 2007 ανήλθαν στα 3,86 δισεκατομμύρια δολάρια, σημειώνοντας αύξηση 23,9% σε σύγκριση με το αντίστοιχο χρονικό διάστημα του 2006.

3.3 Απασχόληση

Τον Οκτώβριο του 2007, σύμφωνα με την Έρευνα Εργατικού Δυναμικού της Στατιστικής Υπηρεσίας της Τουρκίας, το ποσοστό ανεργίας ανήλθε στο 9,7%, σημειώνοντας αύξηση 0,4 ποσοστιαίων μονάδες σε ετήσια βάση, αλλά και σε σχέση με το ποσοστό ανεργίας του Σεπτεμβρίου. Σε απόλυτες τιμές, ο αριθμός των ανέργων του Οκτωβρίου αυξήθηκε κατά 114 χιλιάδες άτομα σε σχέση με τον ίδιο μήνα του 2006, φτάνοντας τα 2,45 εκατομμύρια. Διαχωρίζοντας την ανάλυση σε αστικές και αγροτικές περιοχές, διαπιστώνεται πως το ποσοστό ανεργίας είναι μεγαλύτερο στις αστικές περιοχές, όπου σημειώνει αύξηση 0,5 ποσοστιαίων μονάδων σε ετήσια βάση και ανέρχεται στο 11,8%, ενώ το αντίστοιχο ποσοστό είναι χαμηλότερο στις αγροτικές περιοχές, όπου σημειώνει αύξηση μόλις 0,2 ποσοστιαίων μονάδων σε ετήσια βάση και φτάνει το 6,6%.

Τον Οκτώβριο του 2007 το ποσοστό ανεργίας ανήλθε στο 9,7%, σημειώνοντας αύξηση 0,4 ποσοστιαίων μονάδες σε ετήσια βάση.

	ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ ΣΤΗΝ ΤΟΥΡΚΙΑ (Οκτώβριος)					
	ΤΟΥΡΚΙΑ		ΑΣΤΙΚΕΣ ΠΕΡΙΟΧΕΣ		ΑΓΡΟΤΙΚΕΣ ΠΕΡΙΟΧΕΣ	
	2006	2007	2006	2007	2006	2007
Πληθυσμός (000)	72 879	73 792	45 681	46 699	27 198	27 093
Πληθυσμός από 15 ετών και πάνω (000)	51 922	52 796	32 976	33 815	18 947	18 981
Εργατικό δυναμικό (000)	25 148	25 208	15 096	15 379	10 052	9 829
Εργαζόμενοι (000)	22 805	22 750	13 394	13 568	9 410	9 183
Άνεργοι (000)	2 344	2 458	1 702	1 811	642	647
Ποσοστό Συμμετοχής στο Εργατικό Δυναμικό (%)	48.4	47.7	45.8	45.5	53.1	51.8
Ποσοστό Απασχόλησης (%)	43.9	43.1	40.6	40.1	49.7	48.4
Ποσοστό Ανεργίας (%)	9.3	9.7	11.3	11.8	6.4	6.6
Ποσοστό Ανεργίας εκτός Γεωργίας (%)	11.9	12.3	11.7	12.1	12.7	12.8
Ποσοστό Ανεργίας Νέων⁽¹⁾ (%)	18.8	19.8	21.4	22.2	14.8	15.6
Ποσοστό Υποαπασχόλησης (%)	3.2	2.8	2.8	2.4	3.8	3.6
Ποσοστό Υποαπασχόλησης Νέων⁽¹⁾ (%)	3.9	3.1	2.7	2.6	5.6	4.0
Εκτός Εργατικού Δυναμικού (000)	26 774	27 588	17 880	18 437	8 895	9 152
<i>(1) Πληθυσμός μεταξύ 15-24 ετών</i>						
Πηγή: Turkstat						

Το ποσοστό ανεργίας των νέων που ανέρχεται στο 19,8%, καταγράφοντας άνοδο μίας ποσοστιαίας μονάδας σε σχέση με τον Οκτώβριο του 2006.

Η ΕΕ χρηματοδοτεί μία νέα πρωτοβουλία για την προώθηση της τουρκικής γυναικείας επιχειρηματικότητας.

Το Νοέμβριο το πλεόνασμα του ισοζυγίου γενικής κυβέρνησης ανήλθε στα 2,5 δις τουρκικές λίρες, διαμορφώνοντας το έλλειμμα της περιόδου Ιανουαρίου – Νοεμβρίου στα 9,7 δις τουρκικές λίρες.

Σύμφωνα με τα στοιχεία για τον ίδιο μήνα, υψηλό είναι το ποσοστό ανεργίας των νέων που ανέρχεται στο 19,8%, καταγράφοντας άνοδο μίας ποσοστιαίας μονάδας σε σχέση με τον Οκτώβριο του 2006. Παράλληλα, το ποσοστό ανεργίας των γυναικών παραμένει αμετάβλητα υψηλό (18,6%), ενώ σημειώθηκε πτώση του αντίστοιχου ποσοστού των ανδρών κατά 0,4 ποσοστιαίες μονάδες, φτάνοντας το 10,7%.

Όπως επιβεβαιώνεται και από τα στοιχεία του Οκτωβρίου, συνεχίζεται η μετακίνηση εργατικού δυναμικού από τις αγροτικές περιοχές και τα αγροτικά επαγγέλματα προς τις αστικές περιοχές και τους άλλους τομείς της οικονομίας, παρόλο που στις αστικές περιοχές το ποσοστό ανεργίας είναι υψηλότερο. Συγκεκριμένα, η αγροτική απασχόληση μειώθηκε κατά 225 χιλιάδες άτομα, ενώ παράλληλα η απασχόληση εκτός του αγροτικού τομέα αυξήθηκε κατά 170 χιλιάδες άτομα κατά την υπό εξέταση περίοδο. Από τα άτομα που δήλωσαν απασχολούμενοι τον Οκτώβριο του 2007, το 25,9% απασχολείται στον αγροτικό τομέα, το 20,2% στη βιομηχανία, το 6,2% στις κατασκευές και 47,7% στις υπηρεσίες. Τα ποσοστά αυτά μεταφράζονται σε μείωση κατά 0,9 ποσοστιαίες μονάδες σε ετήσια βάση για την απασχόληση στον αγροτικό τομέα, σε αντίστοιχη αύξηση 0,1 για το βιομηχανικό κλάδο και σε αύξηση 0,8 στον τομέα των υπηρεσιών.

Η ΕΕ χρηματοδοτεί μία νέα πρωτοβουλία για την προώθηση μίας συνεργασίας για την ενίσχυση της τουρκικής γυναικείας επιχειρηματικότητας και συμμετοχής στο εργατικό δυναμικό της χώρας. Μέχρι το τέλος του 2008 εκτιμάται πως θα επωφεληθούν της πρωτοβουλίας περίπου 4500 γυναίκες, οι οποίες θα λάβουν εκπαίδευση και καθοδήγηση σε θέματα επιχειρηματικότητας μέσω του Σχεδίου Υποστήριξης της Γυναικείας Επιχειρηματικότητας.

3.4 Δημόσια Οικονομικά

Τα στοιχεία της δημοσιονομικής διαχείρισης ως το Νοέμβριο, υποδεικνύουν την επιστροφή της κυβέρνησης Ερντογάν σε πολιτικές δημοσιονομικής πειθαρχίας μετά το πέρας των εκλογών του Ιουλίου. Το Νοέμβριο το πλεόνασμα του ισοζυγίου γενικής κυβέρνησης ανήλθε στα 2,5 δις τουρκικές λίρες, διαμορφώνοντας το έλλειμμα της περιόδου Ιανουαρίου – Νοεμβρίου στα 9,7 δις τουρκικές λίρες, επίδοση η οποία είναι μόλις το 57,7% του στόχου που έχει τεθεί από την κυβέρνηση (σε συνεργασία με το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο) για το έλλειμμα, το οποίο ανέρχεται στα 16,8 δις τουρκικές λίρες. Η θετική αυτή δημοσιονομική εξέλιξη βασίστηκε στην σημαντική αύξηση των εσόδων κατά τους προηγούμενους μήνες. Συγκεκριμένα για το Νοέμβριο, τα έσοδα παρουσίασαν άνοδο 8,9% σε ετήσια βάση, η οποία αποδίδεται ως επί τον πλείστον στην αύξηση των εσόδων από φόρους κατά 24,8%, αφού τα έκτακτα έσοδα μειώθηκαν σε ετήσια βάση κατά 47,4%. Η σημαντική αυτή αύξηση των τακτικών εσόδων, σύμφωνα με την ανάλυση της IS Turkiye Bankasi, αποδίδεται, κυρίως, στο Φόρο Νομικών Προσώπων, στον εσωτερικό ΦΠΑ, στο ΦΠΑ για τις εισαγωγές και στο Φόρο Ειδικής Κατανάλωσης που σημειώσανε άνοδο κατά 39,4%, 30%, 13% και 26,4% αντίστοιχα.

	Δημόσια Οικονομικά			
	2007 Νοε.	2006 Ιαν. – Νοε.	2007 Ιαν. – Νοε.	2007 Στόχος Προϋπ.
Εκατομμύρια Τουρκικών λιρών				
Δαπάνες	16,189	157,701	184,402	204,989
Δαπάνες για αποπληρωμή χρέους	2,276	44,068	46,963	52,946
Λοιπές Δαπάνες	13,912	113,633	137,440	152,043
Έσοδα	18,749	157,764	174,687	188,159
Έσοδα από φόρους	16,756	125,952	140,589	158,153
Λοιπά Έσοδα	1,993	31,813	34,098	30,006
Ισοζύγιο Γενικής Κυβέρνησης	2,561	64	-9,715	-16,830
Ισοζύγιο Κεντρικής Κυβέρνησης	4,837	44,131	37,248	36,116

Πηγή: Ministry of Finance

Τα έσοδα από φόρους της περιόδου Ιανουαρίου – Νοεμβρίου καταγράφουν σε ετήσια βάση αύξηση 11,6% και υπολείπονται κατά 11,1% του αντίστοιχου στόχου για το τέλος του έτους, ενώ τα έκτακτα έσοδα έχουν ήδη ξεπεράσει το στόχο κατά 13,6%, σημειώνοντας αύξηση 7,2%. Οι δημόσιες δαπάνες το Νοέμβριο αυξήθηκαν σε ετήσια βάση, παρά τη συρρίκνωση κατά 30,3% των δαπανών για αποπληρωμή χρέους, κατά 21,1%, κυρίως, λόγω τη μεγάλης αύξησης κατά 37,8% των λοιπών δαπανών. Ωστόσο, οι συνολικές δαπάνες της περιόδου Ιανουαρίου – Νοεμβρίου, φτάνοντας τα 184,4 δις τουρκικές λίρες, καλύπτουν το 90% του αντίστοιχου στόχου για το 2007, δημιουργώντας προσδοκίες για επίτευξη του δημοσιονομικού στόχου. Σημαντικό μέρος των δημοσίων δαπανών κατευθύνεται στους τομείς της υγείας, των συντάξεων, της ασφάλισης και της κοινωνικής πρόνοιας. Στο σημείο αυτό, ωστόσο, πρέπει να τονιστεί πως η εφαρμογή του νόμου για την κοινωνική ασφάλιση και υγεία, ο οποίος αποτελεί ένα σημαντικό βήμα για την επίτευξη της δημοσιονομικής πειθαρχίας, μετατέθηκε ακόμα μία φορά για την 1^η Ιουνίου του 2008 από την 1^η Ιανουαρίου που είχε οριστεί.

Η αποκατάσταση της δημοσιονομικής πειθαρχίας είναι σημαντική για την υποστήριξη και την επιτυχία της αντιπληθωριστικής πολιτικής της Κεντρικής Τράπεζας, η οποία τους τελευταίους μήνες έχει προχωρήσει σε μείωση των επίσημων επιτοκίων της, επιδιώκοντας την τόνωση της τουρκικής οικονομίας, η αναπτυξιακή διαδικασία της οποίας διαφαίνεται να επηρεάζεται σημαντικά από την κρίση στις διεθνείς χρηματοπιστωτικές αγορές.

Σύμφωνα με την έκθεση «The Decline of the US Dollar: Winners and Losers from a Rating Perspective.» του διεθνούς οργανισμού αξιολόγησης Moody's, η Τουρκία είναι μεταξύ των χωρών που επωφελούνται από την αποδυνάμωση του δολαρίου των ΗΠΑ. Η πιο χαρακτηριστική περίπτωση είναι αυτή των Φιλιππίνων, όπου η πτώση των ποσοστών χρέους ως προς το ΑΕΠ κυμαίνεται μεταξύ 5 και 10 ποσοστιαίων μονάδων, ενώ στις περιπτώσεις των χωρών που το μερίδιο του εξωτερικού χρέους εκφρασμένου σε δολάρια είναι περιορισμένο (όπως η Κεντρική και Ανατολική Ευρώπη) αντιστοίχως περιορισμένη είναι και η θετική επίδραση από την αποδυνάμωση του αμερικάνικου νομίσματος. Στην περίπτωση της Τουρκίας, όπου το εξωτερικό χρέος είναι ιδιαίτερος μεγάλο και εξίσου υψηλό είναι το μερίδιο του χρέους εκφρασμένο σε αμερικάνικα δολάρια, το ποσοστό χρέους θα συρρικνωθεί κατά 6,5%.

3.5 Νομισματική Πολιτική

Μετά τη μείωση κατά 0,5 ποσοστιαίες μονάδες του επίσημου επιτοκίου της Κεντρικής Τράπεζας στις 13 Δεκεμβρίου του προηγούμενου έτους (από 16,25% σε 15,75%), η Επιτροπή Νομισματικής Πολιτικής της Κεντρικής Τράπεζας της Τουρκίας αποφάσισε στο συμβούλιο της 17^{ης} Ιανουαρίου τη περαιτέρω μείωση του επιτοκίου στο 15,50%. Η νέα μείωση του επιτοκίου στοχεύει στην τόνωση της εσωτερικής ζήτησης της τουρκικής οικονομίας, η οποία τους τελευταίους μήνες έχει επηρεαστεί σημαντικά από τη χρηματοπιστωτική κρίση και την έλλειψη ρευστότητας στις διεθνείς αγορές, αλλά και από τη σκληρή νομισματική πολιτική των τελευταίων μηνών. Πέρα από τους εξωτερικούς παράγοντες, στη λήψη αυτής της απόφασης συνετέλεσε, αφενός ο περιορισμός του πληθωρισμού κατά τους προηγούμενους μήνες, επιτρέποντας την Κεντρική Τράπεζα να χαλαρώσει τη «σφιχτή» νομισματική πολιτική που ακολουθούσε από το καλοκαίρι του προηγούμενου έτους, αφετέρου η αποκατάσταση της δημοσιονομικής πειθαρχίας μετά τους «πολιτικά» ασταθείς καλοκαιρινούς μήνες. Το Δεκέμβριο του 2007 ο δείκτης τιμών καταναλωτή (CPI) αυξήθηκε κατά 0,22% σε ετήσια βάση, φτάνοντας το 8,39% και διαμορφώνοντας το ρυθμό πληθωρισμού για το σύνολο των δώδεκα μηνών στο 8,76% - μειωμένος περίπου κατά μία ποσοστιαία μονάδα σε σχέση με την επίδοση του Δεκεμβρίου του 2006 (9,60%). Παράλληλα, ο δείκτης τιμών παραγωγού (PPI) τον ίδιο μήνα αυξήθηκε κατά 0,15% και ανήλθε στο 5,94%, διαμορφώνοντας το ποσοστό για το σύνολο του έτους στο 6,31%. Για το Δεκέμβριο η άνοδος του δείκτη τιμών καταναλωτή αποδίδεται στην αύξηση των τιμών στις τηλεπικοινωνίες, στη στεγαστική αγορά και στα τρόφιμα, ενώ η αντίστοιχη αύξηση στο δείκτη τιμών παραγωγού οφείλεται στην άνοδο των τιμών στον αγροτικό τομέα και στις ενεργειακές πρώτες ύλες. Τέλος, τον Ιανουάριο ο δείκτης τιμών καταναλωτή ανήλθε στο 8,17% και ο αντίστοιχος του παραγωγού έφτασε το 6,44%.

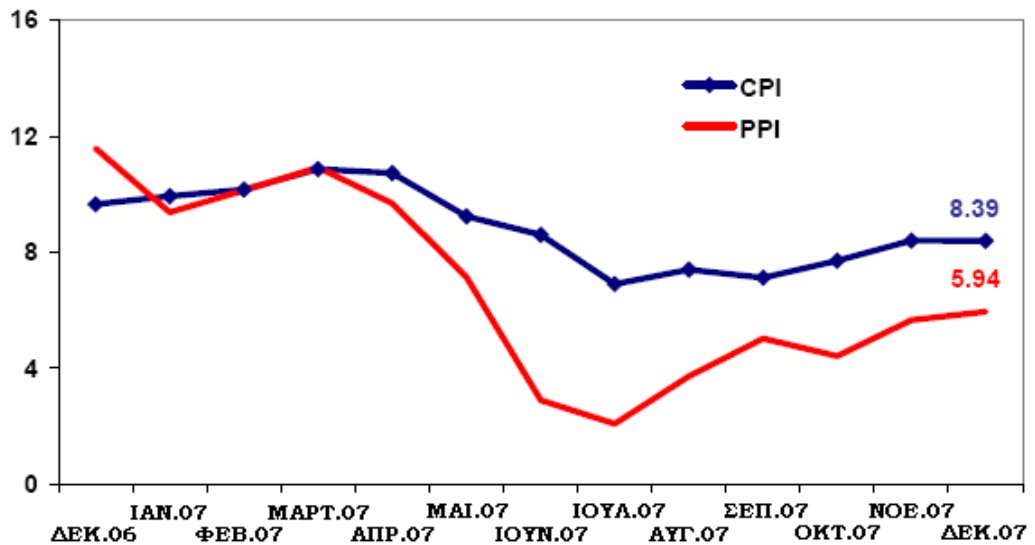
Τα έσοδα από φόρους της περιόδου Ιανουαρίου – Νοεμβρίου καταγράφουν σε ετήσια βάση αύξηση 11,6% και υπολείπονται κατά 11,1% του αντίστοιχου στόχου για το τέλος του έτους.

Η αποκατάσταση της δημοσιονομικής πειθαρχίας είναι σημαντική για την υποστήριξη και την επιτυχία της αντιπληθωριστικής πολιτικής της Κεντρικής Τράπεζας.

Η Επιτροπή Νομισματικής Πολιτικής της Κεντρικής Τράπεζας της Τουρκίας αποφάσισε στο συμβούλιο της 17^{ης} Ιανουαρίου την περαιτέρω μείωση του επιτοκίου στο 15,50%.

Τον Ιανουάριο ο δείκτης τιμών καταναλωτή ανήλθε στο 8,17% και ο αντίστοιχος του παραγωγού έφτασε το 6,44%.

ΠΛΗΘΩΡΙΣΜΟΣ 2006 - 07 (%)

Πηγή: CBRT

Η ως τώρα μείωση των επιτοκίων ήταν απαραίτητη για την αναζωογόνηση της τουρκικής οικονομίας, η αναπτυξιακή διαδικασία της οποίας διαφαινόταν εγκλωβισμένη από τη σημαντική συρρίκνωση της εσωτερικής επενδυτικής και καταναλωτικής ζήτησης.

Η Κεντρική Τράπεζα της Τουρκίας ανακοίνωσε τη διατήρηση του πληθωρισμού – στόχου για το 2008 στο 4%...

... ενώ υπολογίζει, με πιθανότητα 70%, πως ο ρυθμός πληθωρισμού το 2008 θα κυμανθεί μεταξύ 4,1% και 6,9% (με μέσο το 5,5%) και το 2009 θα κυμανθεί μεταξύ 1,8% και 5,5% (με μέσο το 3,7%).

Η Επιτροπή Νομισματικής Πολιτικής της Κεντρικής Τράπεζας τονίζει πως διατηρεί τη «σφιχτή» νομισματική πολιτική, παρά τη μείωση των επιτοκίων, και η περαιτέρω μείωση των επιτοκίων θα προσδιοριστεί από τις εξελίξεις στις διεθνείς αγορές, από τη ρευστότητα, από την εξωτερική και εσωτερική ζήτηση για την τουρκική οικονομία και από τη δημοσιονομική πολιτική της κυβέρνησης. Θα πρέπει, ωστόσο, να υπογραμμιστεί πως η ως τώρα μείωση των επιτοκίων (όπως είχε ζητηθεί από πολλούς αναλυτές τους προηγούμενους μήνες) ήταν απαραίτητη για την αναζωογόνηση της τουρκικής οικονομίας, η αναπτυξιακή διαδικασία της οποίας διαφαινόταν εγκλωβισμένη από τη σημαντική συρρίκνωση της εσωτερικής επενδυτικής και καταναλωτικής ζήτησης. Ενδεχομένως, οι αρνητικές επιπτώσεις της κρίσης στις διεθνείς κεφαλαιαγορές στην αναδυόμενη οικονομία της γειτονικής χώρας να επιβάλουν περαιτέρω μείωση του επίσημου επιτοκίου της Κεντρικής Τράπεζας τους επόμενους μήνες, προωθώντας τη στήριξη της οικονομίας στην εσωτερική ζήτηση.

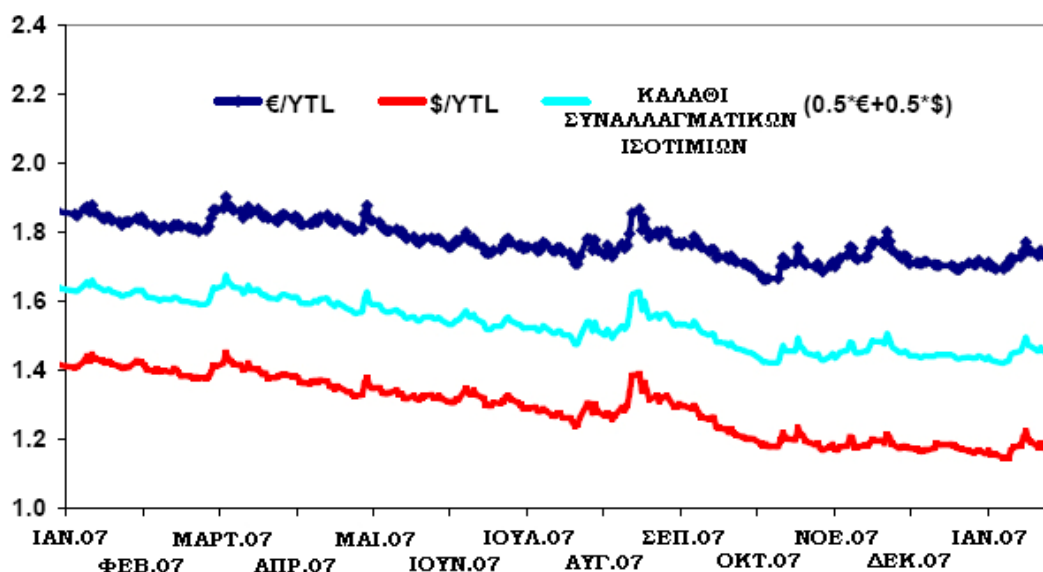
Η Κεντρική Τράπεζα της Τουρκίας ανακοίνωσε τη διατήρηση του πληθωρισμού – στόχου για το 2008 στο 4%, ενώ στα ίδια επίπεδα διατήρησε για το μεσοπρόθεσμο στόχο του πληθωρισμού για την περίοδο 2008 – 2010. Σύμφωνα με την έκθεση της Κεντρικής Τράπεζας του 2007, οι επιδράσεις στην οικονομία της σκλήρυνσης της νομισματικής πολιτικής θα διαρκούσαν περίπου 1,5 χρόνο, ενώ σύμφωνα με τη σχετική έκθεση οι αντίστοιχες επιδράσεις θα διαρκέσουν 2 χρόνια. Παράλληλα, η επίτευξη του πληθωρισμού στόχου του 4% για το 2008, βασίζεται στις προσδοκίες της Κεντρικής Τράπεζας πως ο ρυθμός πληθωρισμού θα ανέλθει το Μάρτιο στο 7,1%, τον Ιούνιο στο 6,5%, το Σεπτέμβριο το 6,3% και το Δεκέμβριο το 4%.

Με αφορμή της υψηλότερη από τα επιδιωκόμενα επίπεδα επίδοση του ρυθμού πληθωρισμού για το 2007, η Κεντρική Τράπεζα της Τουρκίας απεύθυνε ανοικτή επιστολή προς την Κυβέρνηση στις 30 Ιανουαρίου εξηγώντας του λόγους που οδήγησαν στην επίδοση αυτή και τα μέτρα που πρέπει να ληφθούν για τη διασφάλιση του περιορισμού του πληθωρισμού στα επιθυμητά επίπεδα. Σύμφωνα με την επιστολή, η διατήρηση του πληθωρισμού σε υψηλά επίπεδα οφείλεται σε παράγοντες που δεν εμπεριέχονται στη σφαίρα άσκησης της νομισματικής πολιτικής, όπως οι δυσμενείς εξελίξεις στον τομέα των ειδών διατροφής και στον ενεργειακό κλάδο. Ωστόσο, υπογραμμίζεται πως οι επιδόσεις αναφορικά με τη ζήτηση της τουρκικής οικονομίας θα ενισχύσουν την πτωτική πορεία του ρυθμού πληθωρισμού, υπολογίζοντας, με πιθανότητα 70%, πως ο ρυθμός πληθωρισμού το 2008 θα κυμανθεί μεταξύ 4,1% και 6,9% (με μέσο το 5,5%) και το 2009 θα κυμανθεί μεταξύ 1,8% και 5,5% (με μέσο το 3,7%).

3.6 Αγορά Χρήματος

Τους τελευταίους μήνες η τουρκική λίρα διαγράφει μία ενισχυτική πορεία σε σχέση με τα βασικά νομίσματα, που επηρεάζει σημαντικά την εξωτερική ζήτηση της τουρκικής οικονομίας. Η ενίσχυση της τουρκική λίρας (TRY) είναι αξιοσημείωτη έναντι του αμερικάνικου δολαρίου (USD). Η συναλλαγματική ισοτιμία των δύο νομισμάτων (USD/TRY) από το 1,63 του 2002 και 1,39 του 2003 έχει σημειώσει σημαντική πτώση, φτάνοντας το Δεκέμβριο του 2007 το 1,16 και τον Ιανουάριο του 2008 το 1,17. Η εξέλιξη αυτή αποδίδεται στη χρηματοπιστωτική κρίση της αγοράς στεγαστικών δανείων των ΗΠΑ, η οποία εμφανίστηκε τους καλοκαιρινούς μήνες και οι αρνητικές επιπτώσεις της έχουν διαχυθεί στο σύνολο της αμερικάνικης οικονομίας και στις διεθνείς αγορές, επιτρέποντας ορισμένους αναλυτές να αναφέρονται σε ενδεχόμενη ύφεση των ανεπτυγμένων οικονομιών.

ΣΥΝΑΛΛΑΓΜΑΤΙΚΗ ΙΣΟΤΙΜΙΑ ΤΟΥΡΚΙΚΗΣ ΛΙΡΑΣ

Πηγή: CBRT, Επεξεργασία: IS Turkiye Bankasi

Οι αρνητικές εξελίξεις στις διεθνείς κεφαλαιαγορές έχουν επηρεάσει, όπως είναι φυσικό, και τις ευρωπαϊκές οικονομίες, χωρίς ωστόσο να επιφέρουν ανάλογες με τη συναλλαγματική ισοτιμία USD/TRY επιπτώσεις στη συναλλαγματική ισοτιμία ευρώ και τουρκικής λίρας, καθώς η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα στηρίζει το ισχυρό (πλέον) ευρωπαϊκό νόμισμα, διατηρώντας αμετάβλητο το βασικό της επιτόκιο. Έτσι, η συναλλαγματική ισοτιμία ευρώ και τουρκικής λίρας (euro/TRY) από το 1,85 του 2006 περιορίστηκε μόλις στο 1,74 το Νοέμβριο του 2007 και στο 1,73 τον Ιανουάριο του 2008. Η Ευρωπαϊκή Ένωση είναι ο μεγαλύτερος προορισμός των τουρκικών εξαγωγών (56,4% του συνόλου των εξαγωγών για το 2007), με συνέπεια μία μεγαλύτερη ενίσχυση της τουρκικής λίρας ως προς το ευρώ (στα επίπεδα του δολαρίου) θα επιφέρει αρνητικά αποτελέσματα στη ζήτηση των τουρκικών εξαγωγών από την Ευρωπαϊκή Ένωση, οι οποίες αποτελούν βασικό παράγοντα ανάπτυξης της τουρκικής οικονομίας.

Η συνέχιση της διαταραχής στις διεθνείς αγορές, η έλλειψη ρευστότητας και οι παρεμβατικές κινήσεις της Κεντρικής Τράπεζας της χώρας (αλλά και των Κεντρικών Τραπεζών της ΕΕ και των ΗΠΑ) αναφορικά με τη νομισματική πολιτική, αναμένεται να επηρεάσουν τη συναλλαγματική ισοτιμία της τουρκικής λίρας με τα βασικά νομίσματα, κυρίως με το αμερικάνικο δολάριο, προσδιορίζοντας παράλληλα και τις επιδόσεις της αναπτυξιακής διαδικασίας της χώρας. Ο απεγκλωβισμός της αμερικανικής οικονομίας από την κρίση σε συνδυασμό με τη μείωση του επιτοκίου της Κεντρικής Τράπεζας της Τουρκίας αναμένεται να επηρεάσουν αρνητικά την υπερτιμημένη – για πολλούς αναλυτές – τουρκική λίρα τους επόμενους μήνες, συμβάλλοντας, όμως, θετικά στην ανάπτυξη της τουρκικής οικονομίας.

Η συναλλαγματική ισοτιμία αμερικανικού δολαρίου και τουρκικής λίρας (USD/TRY) από το 1,63 του 2002 και 1,39 του 2003 έχει σημειώσει σημαντική πτώση, φτάνοντας το Δεκέμβριο του 2007 το 1,16 και τον Ιανουάριο του 2008 το 1,17.

Η συναλλαγματική ισοτιμία ευρώ και τουρκικής λίρας (euro/TRY) από το 1,85 του 2006 περιορίστηκε μόλις στο 1,74 το Νοέμβριο του 2007 και στο 1,73 τον Ιανουάριο του 2008.

Ο απεγκλωβισμός της αμερικανικής οικονομίας από την κρίση σε συνδυασμό με τη μείωση του επιτοκίου της Κεντρικής Τράπεζας αναμένεται να επηρεάσουν αρνητικά την υπερτιμημένη τουρκική λίρα.

Μειώθηκαν οι προσδοκίες για άνοδο της Τουρκίας στη βαθμολογική κλίμακα των διεθνών οργανισμών αξιολόγησης κατά το πρώτο μισό του έτους.

Σύμφωνα με τον Τούρκο Υπουργό Οικονομίας Μεχμέτ Σιμσέκ, η κρίση στις διεθνείς χρηματαγορές πιθανώς να περιορίσει την τουρκική οικονομική μεγέθυνση για ένα περίπου χρόνο.

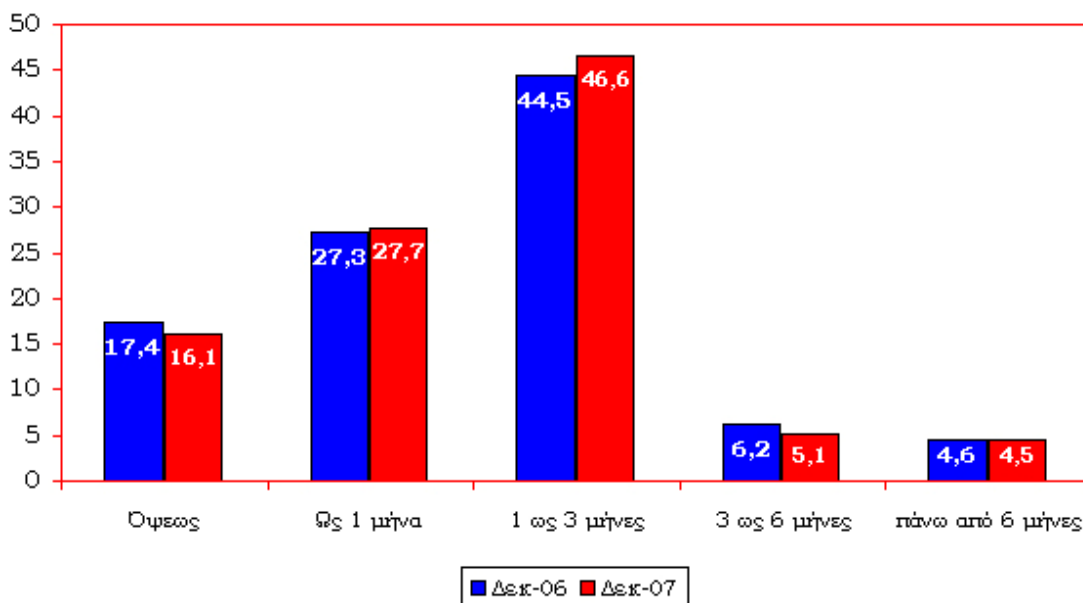
Η συρρίκνωση της ρευστότητας στις διεθνείς αγορές και ο περιορισμός της δυναμικής της τουρκικής οικονομίας σύμφωνα με τις επιδόσεις του 2007, έχουν μειώσει τις προσδοκίες για άνοδο της Τουρκίας στη βαθμολογική κλίμακα των διεθνών οργανισμών αξιολόγησης κατά το πρώτο μισό του έτους. Η προώθηση των μεταρρυθμίσεων και η δημοσιονομική πειθαρχία αποτελούν τα βασικά στοιχεία για την αναβάθμιση της χώρας, σύμφωνα με δημοσίευμα του περιοδικού Fortune που βασίζεται σε ανάλυση ειδικών από τους οργανισμούς αξιολόγησης, τονίζοντας, παράλληλα, την ανάγκη μεταρρύθμισης του συστήματος κοινωνικής ασφάλισης και προσοχής στους κινδύνους που δημιουργούν από την υπερτιμημένη τουρκική λίρα, τον πληθωρισμό και διογκωμένο έλλειμμα του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών.

Σύμφωνα με τον Τούρκο Υπουργό Οικονομίας Μεχμέτ Σιμσέκ, η κρίση στις διεθνείς χρηματαγορές πιθανώς να περιορίσει την τουρκική οικονομική μεγέθυνση για ένα περίπου χρόνο. Σε αυτήν την περίπτωση η τουρκική κυβέρνηση θα αναγκαστεί να πουλήσει κρατικούς τίτλους σε χαμηλότερες τιμές. Ο Υπουργός δήλωσε πως καθώς η αμερικανική οικονομία αναμένεται να παρουσιάσει ύφεση, οι αναδύμενες αγορές δε θα μπορέσουν να αποφύγουν τις επιπτώσεις. Η κυβέρνηση πούλησε στις 9 Ιανουαρίου ομόλογα δεκαετούς διάρκειας συνολικής αξίας 1 δις δολαρίων με επιτόκιο 6,3%. Η τουρκική οικονομία διευρύνθηκε κατά 1,5% το τρίτο τρίμηνο του 2007 σε σύγκριση με το 7% που ήταν η μέση επίδοσή της τα τελευταία 5 χρόνια. Η κυβέρνηση προβλέπει μεγέθυνση 5,5% για το 2008. Σε μεσοπρόθεσμο ορίζοντα ο πληθωρισμός και τα επιτόκια θα αυβλυνθούν περαιτέρω κατά τον κύριο Σιμσέκ. Ο πληθωρισμός έκλεισε πέρυσι στο 8,4%, εν συγκρίσει με το 9,7% το 2006. Ο Υπουργός δήλωσε επίσης πως η κυβέρνηση οφείλει να ασκήσει μία πειθαρχημένη δημοσιονομική πολιτική, ενώ παράλληλα λαμβάνει μέτρα για την αύξηση του ανταγωνισμού και την ενθάρρυνση εισροής ξένων κεφαλαίων. Για φέτος η κυβέρνηση προγραμματίζει την πώληση εργοστασίων ηλεκτρικής ενέργειας και δικτύων διανομής ηλεκτρισμού, καθώς και πώληση μεριδίων εταιριών στις οποίες συμμετέχει το κράτος, όπως η Türk Telekom και η Halkbank.

3.7 Τραπεζικός Τομέας

Σε αντίθεση με τους άλλους τομείς της τουρκικής οικονομίας, ο τραπεζικός τομέας διατήρησε αμετάβλητη την αναπτυξιακή του πορεία. Το 2007, ο συνολικός όγκος των καταθέσεων του τραπεζικού τομέα αυξήθηκε κατά 14,6% σε σχέση με το προηγούμενο έτος, φτάνοντας τα 340,2 δις τουρκικές λίρες.

ΔΙΑΡΘΡΩΣΗ ΚΑΤΑΘΕΣΕΩΝ (2006 - 2007)

Το 2007, ο συνολικός όγκος των καταθέσεων του τραπεζικού τομέα αυξήθηκε κατά 14,6% σε σχέση με το προηγούμενο έτος, φτάνοντας τα 340,2 δις τουρκικές λίρες.

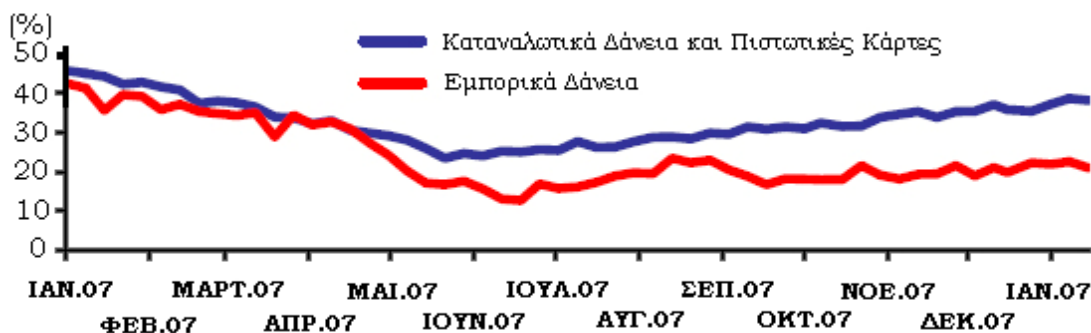
Πηγή: IS Turkiye Bankasi

Συγκεκριμένα, οι καταθέσεις σε τουρκικές λίρες αυξήθηκαν κατά 22% και οι καταθέσεις σε συνάλλαγμα αυξήθηκαν μόλις κατά 3%, εξέλιξη που οφείλεται, κυρίως, στην ενίσχυση της τουρκικής λίρας κατά 17,6% σε σχέση με το δολάριο ΗΠΑ, περιορίζοντας σε όρους τουρκικής λίρας την αξία των καταθέσεων σε συνάλλαγμα αφού οι καταθέσεις συναλλάγματος σε όρους δολαρίου αυξήθηκαν κατά 24,7%. Αναφορικά με τη διάρθρωση των καταθέσεων, το 2007 αυξήθηκαν σε σύγκριση με τον προηγούμενο χρόνο οι καταθέσεις με χρονικό ορίζοντα ως τρεις μήνες, ενώ, παράλληλα, μειώθηκαν οι μακροπρόθεσμες καταθέσεις.

Η πιστωτική επέκταση του τουρκικού τραπεζικού τομέα συνεχίστηκε και το 2007. Ο συνολικός όγκος των χορηγήσεων στα τέλη του 2007 αυξήθηκε κατά 26,1% σε σχέση με την ίδια περίοδο του 2006, φτάνοντας τα 261,8 δις τουρκικές λίρες. Αναλύοντας τη διάρθρωση των χορηγήσεων, η επέκταση των καταναλωτικών χορηγήσεων και των πιστωτικών καρτών ήταν μεγαλύτερη από την επέκταση των χορηγήσεων για επιχειρηματικών σκοπούς. Σε σύγκριση με το 2006 τα καταναλωτικά δάνεια, τα προσωπικά δάνεια και τα στεγαστικά δάνεια αυξήθηκαν κατά 43%, 64% και 39% αντίστοιχα. Ωστόσο, ο ρυθμός πιστωτικής επέκτασης του 2007 είναι χαμηλότερος από τον αντίστοιχο του 2006, εξέλιξη που οφείλεται κυρίως στην επιβράδυνση του ρυθμού επέκτασης κατά το πρώτο μισό του έτους, λόγω της έντονης πολιτικής αστάθειας στη χώρα. Η εξομάλυνση της πολιτικής κατάστασης με το πέρας των εκλογών του Ιουλίου συνέβαλε σημαντική στην ανάκαμψη του ρυθμού πιστωτικής επέκτασης του τουρκικού τραπεζικού τομέα. Αναφορικά με τη σταθερότητα του τουρκικού τραπεζικού συστήματος, η κατάσταση παραμένει θετική, καθώς την περίοδο Νοεμβρίου – Ιανουαρίου ο δείκτης των μη εξυπηρετούμενων δανείων ανέρχεται στο 3,6% -0,2 ποσοστιαίες μονάδες κάτω από την επίδοση του 2006 (3,8%).

Ο συνολικός όγκος των χορηγήσεων στα τέλη του 2007 αυξήθηκε κατά 26,1% σε σχέση με την ίδια περίοδο του 2006, φτάνοντας τα 261,8 δις τουρκικές λίρες.

ΧΟΡΗΓΗΣΕΙΣ (Μεταβολή σε σχέση με τον προηγούμενο μήνα)

Αναφορικά με την σταθερότητα του τουρκικού τραπεζικού συστήματος, η κατάσταση παραμένει θετική, καθώς την περίοδο Νοεμβρίου – Ιανουαρίου ο δείκτης των μη εξυπηρετούμενων δανείων ανέρχεται στο 3,6% -0,2 ποσοστιαίες μονάδες κάτω από την επίδοση του 2006 (3,8%).

Πηγή: IS Turkiye Bankasi

Τα τελευταία 2,5 χρόνια ο τραπεζικός κλάδος αποτελεί τον πιο αναπτυσσόμενο κλάδο της τουρκικής οικονομίας, προσελκύνοντας σημαντικές εισροές ξένων επενδυτικών κεφαλαίων. Από το 2005 στην τουρκική τραπεζική αγορά έχουν εισέλθει 13 ξένες τράπεζες αυξάνοντας το μερίδιο των ξένων τραπεζών επί του συνόλου στο 29%. Ωστόσο, οι προσδοκίες ανάπτυξης του τραπεζικού κλάδου για την επόμενη χρονιά είναι μετριασμένες λόγω της χρηματοπιστωτικής κρίσης στις διεθνείς αγορές, επηρεάζοντας καθοριστικά την πιστωτική επέκταση των τουρκικών πιστωτικών ιδρυμάτων και την προσέλκυση ξένων κεφαλαίων στην εγχώρια πιστωτική αγορά. Η έλλειψη ρευστότητας και οι ενδεχόμενες απώλειες των ξένων πιστωτικών ιδρυμάτων και ομίλων αναμένεται να μεταβάλουν αρνητικά τις επενδυτικές στρατηγικές και την αντίληψη κινδύνου των ξένων τραπεζών (κυρίως δυτικές τράπεζες που έχουν επενδύσει στην Τουρκία) για τις αναδυόμενες αγορές, όπως η Τουρκία.

Ο Ersin Özince, διευθύνων σύμβουλος της Turkiye İş Bankasi, δήλωσε στην εφημερίδα Βατάν πως οι τουρκικές τράπεζες ενδεχομένως να αντιμετωπίσουν δυσκολίες στη χρηματοδότηση στεγαστικών δανείων, καθώς η κρίση στις διεθνείς αγορές επηρεάζει αρνητικά τη δυνατότητά τους να δανείζονται με μακροπρόθεσμους όρους. Τα στεγαστικά δάνεια στην Τουρκία παρουσιάζουν άνθηση τα τελευταία 4 χρόνια, οδηγώντας τις τράπεζες σε υψηλή κερδοφορία. Η λήψη τέτοιων δανείων δεν ήταν ευρέως διαθέσιμη παλαιότερα εξαιτίας των υψηλότερων επιτοκίων.

Ο αντιπρόεδρος της τουρκικής κυβέρνησης Ναζίμ Εκρέν δήλωσε ότι σε περιόδους παγκόσμιας χρηματοοικονομικής ρευστότητας, η Τουρκία αποτελεί ένα ασφαλές καταφύγιο για τους επενδυτές. Υπό τον φόβο της ύφεσης στην Αμερικανική αγορά και της πιθανότητας να διαχυθεί η ύφεση αυτή στις διεθνείς αγορές, οι επενδυτές ψάχνουν ένα ασφαλές καταφύγιο και η Τουρκία αποτελεί το νούμερο ένα, σύμφωνα με τον κ. Εκρέν.

Η χρηματοπιστωτική κρίση στις διεθνείς αγορές θα επηρεάσει καθοριστικά την πιστωτική επέκταση των τουρκικών πιστωτικών ιδρυμάτων και την προσέλκυση ξένων κεφαλαίων στην εγχώρια πιστωτική αγορά.

Υπό τον φόβο της ύφεσης στην Αμερικανική αγορά και της πιθανότητας να διαχυθεί η ύφεση αυτή στις διεθνείς αγορές, οι επενδυτές ψάχνουν ένα ασφαλές καταφύγιο και η Τουρκία αποτελεί το νούμερο ένα, σύμφωνα με τον κύριο Εκρέν.

ΤΡΑΠΕΖΙΚΟΣ ΤΟΜΕΑΣ					
	2005	2006	Νοε. 07	Δεκ. 07	Ιαν.08*
Καταθέσεις {εκ. Τουρκικές λίρες (Τ.Λ)} εκτός διατραπεζικών καταθέσεων					
Σύνολο	243,160	296,815	328,605	340,165	341,012
Τουρκικές λίρες	153,995	181,532	212,869	221,384	221,844
Ξένο νόμισμα	89,165	115,283	115,736	118,781	119,168
Καταθέσεις σε ξ.ν./σύνολο καταθέσεων (%)	36,7	38,8	35,2	34,9	34,9
Αξιόγραφα (εκ. Τ.Λ) (ονομαστικές αξίες)					
Σύνολο	90,230	105,505	103,290	103,737	105,133
Εγχώριοι	64,191	65,177	66,997	66,560	66,869
Ξένοι	26,039	40,328	36,292	37,177	38,265
Χορηγήσεις (εκ. Τ.Λ) (εκτός δανείων σε χρηματοπιστωτικούς οργανισμούς)					
Σύνολο χορηγήσεων	147,510	207,603	255,070	261,743	264,059
σε Τ.Λ	105,945	153,316	194,655	198,935	201,104
σε Ξ.Ν	41,565	54,287	60,415	62,809	62,956
Δάνεια λιανικής τραπεζικής/σύνολο χορηγήσεων (%)	42,3	44,1	47,6	47,6	48
Μη εξυπηρετούμενα δάνεια (%)					
Σύνολο χορηγήσεων	4,8	3,8	3,6	3,6	3,6
Χορηγήσεις λιανικής	2,5	2,4	2,6	2,5	2,6
Καθαρή συναλλαγματική θέση τραπεζικού τομέα (εκ. \$)					
Σύνολο	-97	184	20	-296	-685
Εντός ισολογισμού	-1,880	-5,467	-9,823	-10,511	-10,743
Εκτός ισολογισμού	1,784	5,651	9843	10,215	10,058

Πηγή: IS Turkiye Bankasi

* Έως 18 Ιανουαρίου

4. The need for reforms and the banking sector in Turkey

by

Christos Triantopoulos*

The Commission's progress report on Turkey - which was published on the 6th of November - verified the prevalent opinion of the last months about the imperative need for the reforms' continuance from the Erdogan's government, as the implementation of structural changes was uneven and has slowed down since 2005. According to analysts in Turkey, the needed continuance of the intense reform programme will be a politically difficult and hard process for the new moderate Islamic government (AKP), because it is not expected to have the major support of the Turkish public opinion and the Kemalist elite. The internal trend has been changed significantly since the panegyric start of the EU negotiation process in 2005. This development is attributed to the "freeze" of membership talks in eight out of thirty five negotiating areas, cause to Turkey's refusal to open up its ports and airports to ships and planes from an EU member, the Republic of Cyprus and, also, to anti-Turkey rhetoric of powerful European leaders, like Nicolas Sarkozy, reducing the perspectives of full membership by suggesting alternative plans about the EU-Turkey relations (talking about a regime of privileged partnership or a Mediterranean Union). The change of the climate concerning the accession in EU is obvious from the reactions to the recent process report and to relative with the report documents before the 6th of November. The Turkish Army, as the absolute "guard" of the Kemalist heritage, suggested (or warned¹) the AKP government not to yield to the EU on such sensitive issues (Cyprus, the freedom of expression and the rights for non-Muslim religious organizations) and to move slowly on key reforms required by the EU. On the other hand, the Turkish public opinion seems too pessimistic – or distrustful according to Turkish Secretary General for EU Affairs² - as it is pointed out from a recent survey by the German Marshall Fund which found that just 26% of the Turks believe that Turkey will join EU (the rate for the European is 56%)³. It is easily, therefore, to conclude that the "carrot" of EU membership seems too weak to enhance the citizen's support or tolerance to the "stick" of the structural reforms sought by the EU⁴.

In this point, however, a discussion arises about whether the motivation for the continuance of the reforms should be Turkey's EU membership or the effectiveness of the latest structural reforms in the economy, as a part of a wider effort for the country's europeanization-modernisation concerning the social-economic development, the strengthening of the democratic institutions and the consolidation of the rule of law. The AKP government, with the aid of the International Monetary Fund and the World Bank, took on - with success – the "rescue" of the Turkish economy from the major financial crisis of 2001, promoting "brave" reforms and privatisations, fiscal discipline, the (lately independent) Central Bank's tight monetary policy and the openness of the economy to the global market⁵. Erdogan's government strong structural changes have contributed significantly to the growth and the stabilisation of the Turkish economy and to the creation of a safe investment and business environment. The result of this reformative, developmental and stabilisation process was the protection of Turkish economy from great internal and external shocks like the mini financial crisis of May-June 2006, the political instability of the May-July 2007 period and the recent financial crisis in international markets, which in the past would have caused major troubles to the susceptible Turkish economy⁶.

The sector of the Turkish economy which was strengthened the most from this reformative and stabilisation process and wasn't negative affected – in contrast with the past - from the latest shocks, is the banking sector, which has maintained a steady growing course. In the last five years Turkish banks' leverage was continuously increasing, while the enhancement of the banking system's stability significant was – especially considering the previous decade. The result of the banking sector's growth and stability, in addition to the high interest rate levels, was the attraction of foreign investments in the Turkish Banking sector. Particularly, in less than three years, the overall volume of deposits has been increased by 69,4%, the aggregate credit expansion has been increased by 146,6% and the ratio of non-performing loans has been decreased from 6% to 3,8% (Table 1). The developmental process was accompanied by high inflows of investments, due to the development of a stable investment environment and the promoting of "brave" institutional and legal reforms, making Turkish financial market one of the most attractive emerging markets in the world. In the last two-and-a-half years 13 foreign banks entered the Turkish banking sector via partnerships or outright purchases, increasing the foreign share in the sector's total assets to 29.01 percent. After finalizing their mergers with the foreign investors, 11 Turkish banks – Turkish Economy Bank (TEB), Dışbank, Garanti, Bank Pozitif, Finansbank, Yapı Kredi bank, Tekfenbank, Denizbank, Şekerbank, MNG Bank and Akbank opened 539 branches all over Turkey providing employment opportunities for 9,332 people⁷. However, the most important attribute of the latest reformative and developmental initiatives in the banking sector is the remarkable durability of the sector to the great shocks which afflicted the Turkish economy in the last 16 months.

Table 1: Turkish Banking Sector				
	2004	2005	2006	Sept. 2007
Deposits (million YTL) excluding interbank deposits				
Total Deposits	191,360	243,160	296,815	324,184
YTL	106,075	153,995	181,532	207,493
Foreign (FX)	85,285	89,165	115,283	116,692
FX Deposits / Total Deposits (%)	44,6	36,7	38,8	36
Credit (million YTL) excluding loans to financial institutions				
Credit Volume	97,329	147,510	207,603	240,061
YTL	62,542	105,945	153,316	182,123
FX	34,787	41,565	54,287	57,938
Non-Performing Loans (%)				
Total Loans	6,0	4,8	3,8	3,8
Retail Loans	2,2	2,5	2,4	2,5

Source: IS Turkiye Bankasi (2007), *Monthly Economic Review*, October

This positive development in the Turkish banking sector is also underlined by the latest Commission's progress report on Turkey, in which it is stated that "good progress" has been made in the area of banks and financial conglomerates, emphasising to the implementation of new regulation and supervision rules. As it is mentioned in this report, the Banking Regulatory and Supervisory Authority (BRSA) adopted regulations to the Banking Law and continued the activities for the implementation of the roadmap on the adoption of the EU capital requirements framework, while prudential standards and consumer protection have been improved after the implementation of the new regulation on bank and credit cards. Furthermore, the Saving Deposits Insurance Fund (SDIF) adopted a new regulation laying down the applicable rules for the publication of banking licence withdrawals, the applicable bankruptcy proceedings and the steps in the liquidation process for banks that are taken over⁸.

Despite the above positive comments, the latest Commission's progress report points out lots of pending issues. Thus, the report highlights the EU's frustration towards the slowdown of reforms in Turkey and therefore it could be characterized as negative towards the candidate country. The Commission emphasizes the need for further reformative efforts on the guarantee of freedom of expression, the limitation of the military's influence on politics, the fight against corruption, the judicial system, trade union rights, children's and women's rights, cultural rights and civilian oversight of the military, as well as the protection of minority rights. Particularly, the last area directed at the article 301 of the Turkish penal code, makes "insulting Turkishness" a criminal offence and has resulted in a number of court cases against writers and journalists⁹. Union's call to Erdogan's government for further structural reforms in sensitive areas of the Turkish society is expected to face major obstacles and reactions, as the "carrot" of EU membership does not seem capable enough to render the new "brave" reformative program acceptable – especially in political issues.

In the current phase of the EU – Turkish relations the argument or motivation for the acceptance of the reforms' continuance can be derived from the effectiveness of the latest reformative process in the Turkish economy, with benchmark the growth of the banking sector. The great contribution of the past structural changes in the development and the stability of the Turkish economy can create a reformative dynamic, which can be spilled over to social and political level. The "new" Turkish government has to effectuate the recent mandate of the national elections of the 22nd of July, utilizing, in parallel, the strengthening of the democratic institutions after the mastering of the major political instability of the May-July period – as it's characteristically pointed out by the EU. Hopefully, the first reaction of the Turkish government is quite positive, as it stated - just after the release of the report - its strong determination to continue the reform process which has slowed down since 2005.

The continuation of the reformative process is necessary for Turkey, without, however, approaching this process as the country's "cost" for the EU membership but as the chance for a generalized europeanization and modernization to a country model of high rates and levels of development, rule of law and strengthened democratic institutions. The quest of the "carrot" for the new structural reforms' "stick" must be focused on the unexpected positive picture of the Turkish economy and its banking sector, as the result of the effective reform program of the previous years and the country's process towards EU.

¹ The term “warned” is used by Jochen Luypaert in his article in Euobserver (02.10.2007) with title “*Turkish army chief warns government on EU reforms*”. (link: <http://euobserver.com/15/24884>).

² Mustafa Oguz Demiralp’s (Turkish Secretary General for EU Affairs) interview in Euractiv Turkey (31.10.2007) with title “*Turks increasingly distrustful of EU membership*”, (link: <http://www.euractiv.com/en/enlargement/interview-turks-increasingly-distrustful-eu-membership-process/article-168062>).

³ For further analysis see also (in Greek): Kotsiaros A. (ed.) (2006), “*The European Public Opinion and Turkey: Negotiations against the will of the European Publics*”, Research Unit Turkey Working Paper 02/07, Institute of European Integration and Policy, University of Athens. (link: <http://eep.pspa.uoa.gr/RUT-WP02.07.pdf>).

⁴ Repucci S. (2007), “*Turkey's greatest reward*”, EUobserver Comment (04.10.2007), (link: <http://euobserver.com/15/24896>).

⁵ For further analysis see also (in Greek): Triantopoulos C. (2007), “*Turkish economy: The train of 2006 will be derailed in 2007?*”, Research Unit Turkey Working Paper 01/07, Institute of European Integration and Policy, University of Athens. (link: <http://eep.pspa.uoa.gr/RUT-WP01.07.pdf>).

⁶ IEIP (2007) “*Bulletin for the Turkish Economy*”, Issue 6 (October), Institute of European Integration and Policy, University of Athens. (in Greek).

⁷ Turkish Daily News, “*Development in the Turkish banking sector after foreign investments*”, Article in 22.6.07. (link: <http://www.turkishdailynews.com.tr/article.php?enewsid=76513>).

⁸ European Commission (2007), *Turkey 2007 Progress Report*, pp. 41 – 43.

⁹ Euractiv, “*EU urges Turkish reform push*”, Article in 6.11.06, (link: <http://www.euractiv.com/en/enlargement/eu-urges-turkish-reform-push/article-168147>).

** Christos Triantopoulos is economist, PhD candidate in Athens University of Economics & Business and Researcher in the Institute of European Integration and Policy of the University of Athens.*

5. Η φιλοσοφία των τουρκικών αμυντικών δαπανών

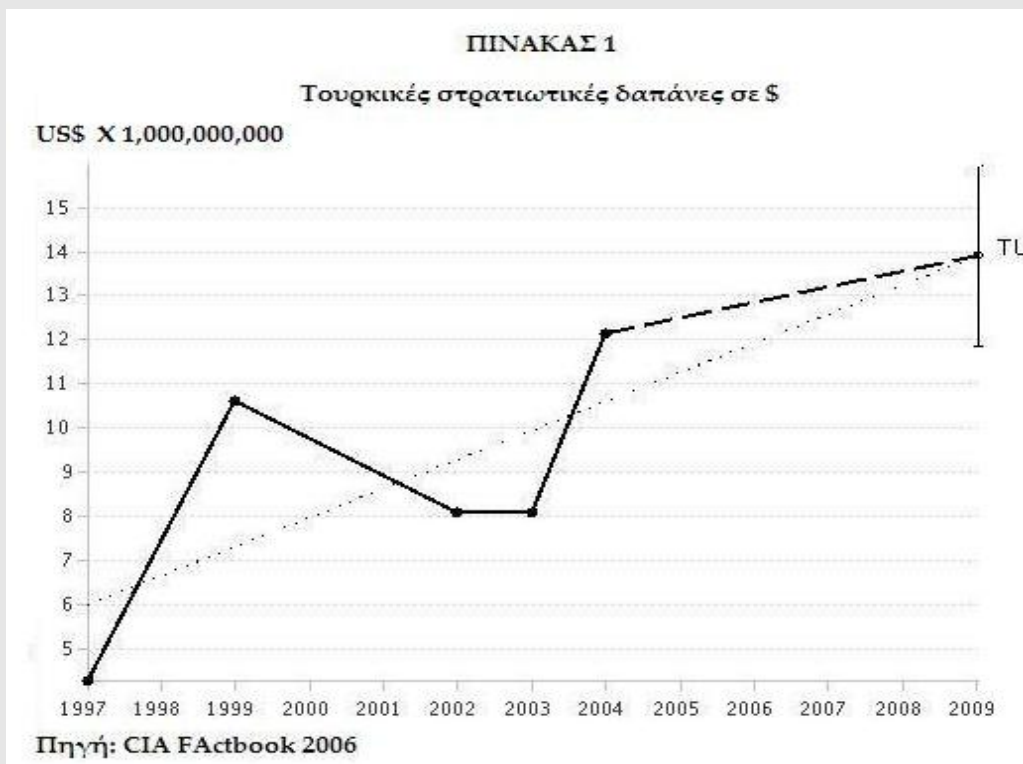
του

Ζήσιμου Παρασκευόπουλου*

Το γεγονός πως τόσο ο Κεμάλ Ατατούρκ (Mustafa Kemal Atatürk) όσο και ο Ισμέτ Ινονού (Ismet İnönü), ιδρυτές της σύγχρονης Τουρκικής Δημοκρατίας, κατέστησαν από πολύ νωρίς τις τουρκικές ένοπλες δυνάμεις¹ σημαντικό «συνεργάτη», πρωταρχικά στην υιοθέτηση και καθιέρωση ενός κοινοβουλευτικού συστήματος διακυβέρνησης, και στη συνέχεια θεματοφύλακα του κοσμικού χαρακτήρα του τουρκικού κράτους δημιούργησε τις απαραίτητες προϋποθέσεις για μια μακροχρόνια εμπλοκή των στρατιωτικών στα πολιτικά δρώμενα της χώρας. Η δημιουργία του Εθνικού Συμβουλίου Ασφαλείας (NSC: National Security Council) το 1982², ενίσχυσε την αυτονομία αλλά και τον ρόλο των τουρκικών ενόπλων δυνάμεων ως ρυθμιστή της πολιτικής ζωής της χώρας³. Η απομάκρυνση του Ερμπακάν το 1997⁴ και η στρατηγική αναδίπλωση του Ταγίπ Ερντογάν⁵ τα τελευταία χρόνια, αποτελούν απτά παραδείγματα της επιρροής που ασκούν οι στρατιωτικοί. Στην αντίληψη του μέσου Τούρκου πολίτη, οι διογκωμένες στρατιωτικές δαπάνες και η ουσιαστική αδιαφάνεια στη σύνταξη του αμυντικού προϋπολογισμού, αποτελούν αναπόσπαστο μέρος του ρόλου που επιτελούν οι ένοπλες δυνάμεις στη διασφάλιση του σύγχρονου τουρκικού κράτους.

Εξάλλου, η αυτόνομη οικονομική βάση του στρατιωτικού κατεστημένου, που διασφαλίζεται τόσο με το Επικουρικό Ταμείο Ενόπλων Δυνάμεων (OYAK)⁶ όσο και το Ίδρυμα για την Ενίσχυση των Τουρκικών Ενόπλων Δυνάμεων (TSKGV)⁷ περιορίζουν τη δυνατότητα ελέγχου του από τις εκάστοτε πολιτικές ηγεσίες. Το παραπάνω γεγονός, συνδυαζόμενο με την πρόβλεψη του τουρκικού Συντάγματος του 1982 ότι ο αρχηγός του Γενικού Επιτελείου έχει το αποκλειστικό δικαίωμα να αποφασίζει για την παραγωγή και την αγορά όπλων παντός τύπου, εξηγούν σε μεγάλο βαθμό τις υπέρογκες εξοπλιστικές δαπάνες.

Είναι γεγονός πως καθ’ όλη τη διάρκεια των τελευταίων 25 χρόνων και παρά τα σημαντικά προβλήματα που αντιμετωπίζει η τουρκική οικονομία, το ποσοστό των στρατιωτικών δαπανών επί του ΑΕΠ δε μειώθηκε. Αντίθετα, η Τουρκία με ελάχιστες αποκλίσεις στην πορεία, ξεκίνησε ένα μεγαλεπήβολο σχέδιο εκσυγχρονισμού των ενόπλων δυνάμεων της. Βασική παράμετρος σε όλα τα μεγάλα προγράμματα στρατιωτικών προμηθειών αποτέλεσε η συμπαράγωγή και η μεταφορά τεχνολογικής τεχνογνωσίας σε κρίσιμους τομείς όπως τα ηλεκτρονικά και οι επικοινωνίες⁸.

Το αμερικανικό εξάλλου εμπάργκο την τετραετία 1974-1978, έβαλε τις βάσεις για την εδραίωση μιας σημαντικής εγχώριας αμυντικής βιομηχανίας ανεξαρτημένης όχι μόνο στα στενά πλαίσια παροχής ανταλλακτικού εξοπλισμού και πυρομαχικών στις τουρκικές ένοπλες δυνάμεις, αλλά ικανής να παράγει - και σε μακροπρόθεσμο επίπεδο να εξάγει - στρατιωτικό εξοπλισμό υψηλής τεχνολογίας και υψηλής εγχώριας προστιθέμενης αξίας.

Το πρώτο και ταυτόχρονα καίριο βήμα σε αυτή την προσπάθεια αποτέλεσε η παραγγελία το 1983, 160 μαχητικών F-16 block 30 (πρόγραμμα Peace Onyx I)⁹ με τη συμμετοχή στη συναρμολόγηση και κατασκευή της τουρκικής ΤΑΙ¹⁰. Η παραγωγή των τουρκικών F-16 αποτέλεσε μία πρώτης τάξεως ευκαιρία για την απόκτηση σημαντικής εμπειρίας στον τομέα της αεροναυπηγικής που εξαργυρώθηκε τόσο με την κατασκευή αεροσκαφών του τύπου για την Αίγυπτο λίγα χρόνια αργότερα¹¹, όσο και με τη συμφωνία συμμετοχής της τουρκικής βιομηχανίας ως υποκατασκευαστή στην παραγωγή του αεροσκάφους 4^{ης} γενιάς F-35¹² αλλά και στη συμπαραγωγή του νέου μεταφορικού αεροσκάφους της Airbus A-400M¹³.

Φυσικά, η προσπάθεια μεταφοράς πολύτιμης τεχνογνωσίας στην εγχώρια αμυντική βιομηχανία δεν περιορίστηκε στα προγράμματα υλικού της ΤΗΚ, αλλά προσδιόρισε και το χαρακτήρα των προμηθειών τόσο των χερσαίων όσο και των ναυτικών οπλικών συστημάτων. Ειδικότερα για το στρατό ξηράς, καίρια προγράμματα όπως αυτά του νέου επιθετικού ελικοπτερου και του άρματος μάχης μετακυλίστηκαν χρονικά καθώς τα αντισταθμιστικά οφέλη και τα επίπεδα μεταφοράς τεχνογνωσίας που προσέφεραν οι μεγάλοι οίκοι κατασκευής στρατιωτικού υλικού του εξωτερικού, δεν ικανοποίησαν τις τουρκικές απαιτήσεις. Σε αρκετές περιπτώσεις προτιμήθηκαν ενδιάμεσες λύσεις όπως η αναβάθμιση 170 τουρκικών M-60 A3 σε επίπεδο M-60 SABRA από το Ισραήλ, επιδιώκοντας κατά αυτό τον τρόπο την απόκτηση πολύτιμης εμπειρίας για την κατασκευή ενός νέου άρματος αποκλειστικά τουρκικής σχεδίασης και κατασκευής. Υπό αυτό το πρίσμα εξάλλου, επιδιώχθηκε η αμυντική συνεργασία εκτός από το Ισραήλ, τόσο με τη Νότιο Κορέα, όσο και με το Πακιστάν και την Κίνα για την ανάπτυξη, κατασκευή και προμήθεια μιας σειράς σημαντικών οπλικών συστημάτων. Συγκεκριμένα:

Ισραήλ

Η αμυντική συνεργασία των δύο χωρών ξεκίνησε ουσιαστικά το 1996 μετά την υπογραφή της ισραηλινο-τουρκικής συμφωνίας¹⁴ και την απόφαση της τουρκικής πλευράς να αναθέσει στην ισραηλινή ΙΑΙ (Israel Aircraft Industries) το 1997, το πρόγραμμα αναβάθμισης 54 αεροσκαφών τύπου F-4E Phantom σε F-4E/2020 Terminator. Το πρόγραμμα προέβλεπε την αναβάθμιση τόσο των ηλεκτρονικών συστημάτων όσο και το δομικό εκσυγχρονισμό των αεροσκαφών. Οι εργασίες αναβάθμισης στα 53 αεροσκάφη του προγράμματος, πραγματοποιήθηκαν στην Τουρκία επιτρέποντας την εμπλοκή των τουρκικών εταιρειών του χώρου. Έκτοτε η συνεργασία των δύο χωρών συνεχίστηκε με την προμήθεια μιας σειράς οπλικών συστημάτων (πύραυλοι Popeye, μη επανδρωμένα αεροχήματα Harpy 1&2) των τουρκικών ενόπλων δυνάμεων από το Ισραήλ, με βασικότερο όμως, όπως ήδη αναφέρθηκε, το πρόγραμμα αναβάθμισης των τουρκικών αρμάτων M-60 με νέο ΣΕΠ¹⁵, πυροβόλο και ενεργή θωράκιση. Η εμπειρία που αποκτήθηκε από την υλοποίηση του παραπάνω προγράμματος αναμένεται να αξιοποιηθεί στην κατασκευή του εγχώριου άρματος μάχης¹⁶.

Κίνα

Μολονότι δεν υπάρχει κάποια εξακριβωμένη χρονική αφετηρία της στρατιωτικής συνεργασίας των δύο χωρών¹⁷, οπλικά συστήματα κινεζικής κατασκευής (πολλαπλοί εκτοξευτές πυραύλων WS-1A&WS-1B/2) υπηρετούν στις τάξεις του τουρκικού στρατού από το 1996. Η κατασκευή εξάλλου εγχώριων συστημάτων πολλαπλών εκτοξευτών πυραύλων (T-122CNRA & RA-7040) βασίστηκε στην αποκτηθείσα εμπειρία από τη χρήση των κινεζικών συστημάτων.

Πακιστάν

Η κατασκευή του τουρκικού βαλλιστικού βλήματος F-600T YILDIRIM με δύο τύπους βλημάτων εμβέλειας 150 και 250 χλμ. αντίστοιχα, θεωρείται πως αποτελεί αποτέλεσμα της αξιοποίησης από την Τουρκία πακιστανικής τεχνογνωσίας στον τομέα των βαλλιστικών πυραύλων. Η συνεργασία ανάμεσα στις δύο χώρες ξεκίνησε μέσα στη δεκαετία του 90', με έντονη τη φημολογία πως η Τουρκία απέβλεπε σε πακιστανική βοήθεια για την ανάπτυξη πυρηνικού οπλοστασίου. Αντίστοιχα, ο εγχώριος σχεδιασμός και κατασκευή πυραύλων TOROS-230¹⁸ με μέγιστη ακτίνα δράσης τα 110 χλμ. υπήρξε σύζευξη τόσο της αντίστοιχης πακιστανικής και κινεζικής τεχνογνωσίας, όσο και της αποκτηθείσας τουρκικής εμπειρίας προσαρμοσμένες στις απαιτήσεις του τουρκικού στρατού για ένα αξιόπιστο και οικονομικότερο σύστημα εφάμιλλων δυνατοτήτων του αμερικανικού MLRS¹⁹.

Νότια Κορέα

Η αμυντική βιομηχανία της χώρας πολύ σύντομα προσέλκυσε το τουρκικό ενδιαφέρον για στρατηγική συνεργασία στον τομέα των εξοπλισμών, καθώς τόσο το εγχώριο κατασκευής κορεατικό άρμα μάχης (Τύπος K1/A1)²⁰ όσο και τα επίσης εγχώρια κατασκευασμένα αυτοκινούμενα και ρυμουλκούμενα πυροβόλα των 155χιλ. κάλυπταν σε μεγάλο βαθμό τις απαιτήσεις και το σχεδιασμό του τουρκικού επιτελείου για σύγχρονα συστήματα. Ως αποτέλεσμα, υπήρξε από την Τουρκία η ανάπτυξη ενός αυτοκινούμενου (Firtina T-155) και ενός ρυμουλκούμενου (MTTH Panter) πυροβόλου, βασισμένα σε κορεατικά σχέδια.

Οι προαναφερθείσες αμυντικές συνεργασίες καταδεικνύουν με απόλυτη σαφήνεια πως η Τουρκία δεν επιδιώκει απλά την πλήρωση των αναγκών της με σύγχρονα αμυντικά συστήματα τουρκικής κατασκευής. Απώτερος στόχος της τουρκικής ηγεσίας, πολιτικής και στρατιωτικής, αποτελεί η ανάδειξη της χώρας σε περιφερειακή δύναμη στην εγγύτερη περιοχή (της νοτιοανατολικής Μεσογείου και της Μέσης Ανατολής), με δυνατότητες κατασκευής και εξαγωγής σύγχρονου στρατιωτικού υλικού σε τρίτες χώρες²¹, χωρίς τους περιορισμούς που προβλέπουν οι συμφωνίες συμπαραγωγής συστημάτων δυτικής σχεδίασης. Την ίδια στιγμή, η ανάπτυξη συστημάτων επιθετικού χαρακτήρα με δυνατότητες μακρού πλήγματος (π.χ. F-600T YILDIRIM), δεν μπορούν να ερμηνευθούν υπό το πρίσμα αντιμετώπισης της επιθετικότητας των γειτονικών της χωρών, καθώς παρά τη γεωπολιτική της θέση - στο μέσο ενός τριγώνου αστάθειας - η Τουρκία είναι ισχυρότερη στρατιωτικά από όλες τις όμορες σε αυτήν χώρες.

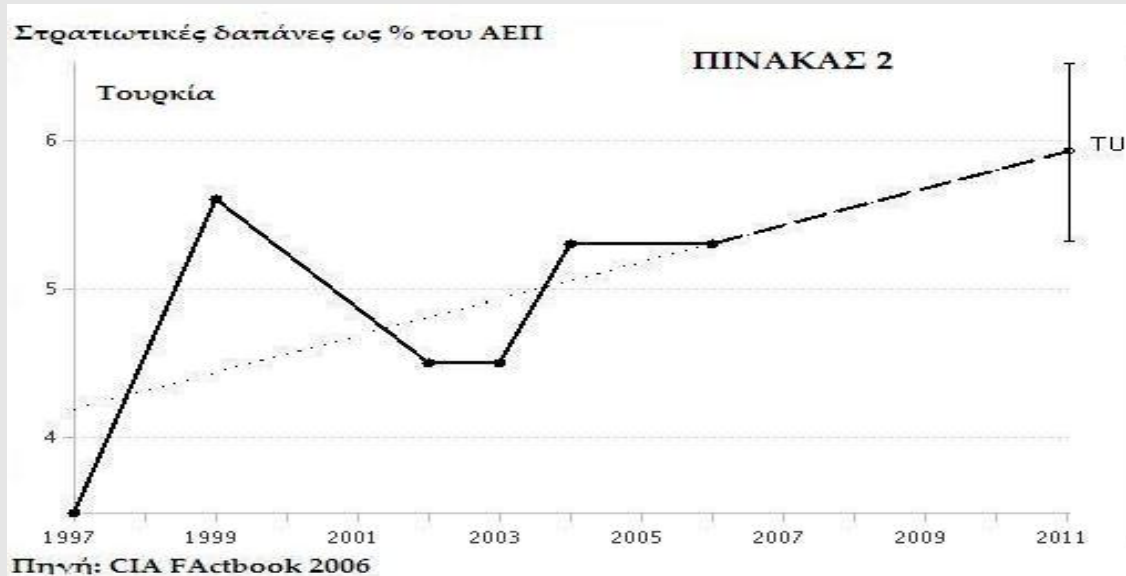
Η προοπτική δημιουργίας ενός κουρδικού κράτους (υπό αμερικανική κηδεμονία) στο μαλακό νότιο υπογάστριο της, που αναβιώνει το “φάντασμα των Σεβρών”,²² δεν αρκεί επίσης για να ερμηνεύσει - δικαιολογήσει την προμήθεια συστημάτων τέτοιας κατηγορίας. Ο εξοπλισμός της Τουρκίας με στρατιωτικά συστήματα επιθετικής φιλοσοφίας, φανερώνει αν μη τι άλλο, τον ξεκάθαρο προσανατολισμό της που δεν είναι άλλος, από την ανάδειξη της σε ισχυρό και ανεξάρτητο δια-περιφερειακό παίκτη.²³ Οι αμυντικές συνεργασίες τόσο με το Ισραήλ, αλλά κυρίως με την Κίνα και το Πακιστάν, είχαν και εξακολουθούν να έχουν, ως βασικό γνώμονα την απόκτηση δυνατότητας ανάπτυξης οπλικών συστημάτων που οι ΗΠΑ θα πρόβαλλαν εμπόδια και περιορισμούς ή ακόμα και άρνηση προμήθειάς τους στις τουρκικές ένοπλες δυνάμεις. Καθώς εξάλλου τα συμφέροντα της Τουρκίας στο Β.Ιράκ δε συνάδουν με την πολιτική που έχει υιοθετήσει η αμερικανική κυβέρνηση²⁴, καθιστώντας την προοπτική μιας τουρκικής “ανυπακοής” πιθανή ως σενάριο στο μέλλον, ο “απογαλακτισμός” από τις ΗΠΑ σε κρίσιμες προμήθειες στρατιωτικού εξοπλισμού υψηλής τεχνολογίας, παρουσιάζεται περισσότερο από επιβεβλημένος για την τουρκική πλευρά.

Στον τομέα του κύριων ναυτικών μονάδων επιφανείας, η Τουρκία αξιοποιώντας την αποκτηθείσα εμπειρία στη ναυπήγηση σύγχρονων φρεγατών (MEKO) και υποβρυχίων (Type 209/1400) κινείται στο ίδιο μήκος κύματος, επιδιώκοντας στην ανανέωση του στόλου με πλοία τουρκικής σχεδίασης και κατασκευής. Στο πλαίσιο αυτό, εντάσσεται το μεγαλεπήβολο πρόγραμμα MILGEM του τουρκικού πολεμικού ναυτικού, που προβλέπει τη ναυπήγηση σε αρχική φάση 8 μονάδων μεγέθους κορβέτας, με έναρξη παραδόσεων το 2011. Μολονότι η Τουρκία παραμένει ανάμεσα στους μεγαλύτερους εισαγωγείς όπλων παγκοσμίως - ενώ αντίθετα βρίσκεται στην 28^η θέση στην εξαγωγή οπλικών συστημάτων σε παγκόσμια κλίμακα - εντούτοις η πολιτική που υιοθετεί, κυρίως την τελευταία δεκαετία, με την επιλογή εγχώριας σχεδίασης και κατασκευής οπλικών συστημάτων αναμένεται να αντιστρέψει την παραπάνω εικόνα.

Αποτελέσματα τουρκικής αμυντικής βιομηχανίας σε US \$²⁵

ΕΤΟΣ	ΠΩΛΗΣΕΙΣ	ΕΞΑΓΩΓΕΣ
2004	1 337 120 000	196 341 000
2005	1 591 162 692	337 422 986
2006	1 720 405 000	351 989 000

Υπό την πίεση εξάλλου, για μείωση των αμυντικών δαπανών, τόσο υπό το πρίσμα της μελλοντικής της ένταξης στους κόλπους της ΕΕ όσο και του κοινωνικού προσανατολισμού μεγάλου μέρους του κρατικού προϋπολογισμού, οι τουρκικές στρατιωτικές δαπάνες²⁶ αναμένεται αφενός να περιοριστούν, αφετέρου όμως και να επαναπροσδιοριστούν. Ήδη, ο επιτελικός σχεδιασμός των τουρκικών ενόπλων δυνάμεων, προβλέπει τη σταδιακή μετάπτωση σε ένα μικρότερο σε μέγεθος επαγγελματικό στράτευμα, που θα επιτρέψει τη μείωση των πάγιων δαπανών, οι οποίοι επιβαρύνουν τον τουρκικό στρατιωτικό προϋπολογισμό. Σε συνδυασμό μάλιστα, με την επιλογή οπλικών συστημάτων εγχώριας σχεδίασης και κατασκευής, που θα αξιοποιούν την τεχνογνωσία και την εμπειρία της τουρκικής στρατιωτικής βιομηχανίας όλα αυτά τα χρόνια, αναμένεται σε μακροπρόθεσμο επίπεδο να μειωθούν επίσης και τα λειτουργικά έξοδα συντήρησης και τεχνικής υποστήριξης του τουρκικού οπλοστασίου.

Τόσο η πολιτική όσο και η στρατιωτική ηγεσία της χώρας παρά τις ουσιαστικές διαφορές που χαρακτηρίζουν κατά καιρούς τις μεταξύ τους σχέσεις, συγκλίνουν ως προς την άποψη πως οι ισχυρές ένοπλες δυνάμεις αποτελούν το βασικότερο παράγοντα για την ανάδειξη της Τουρκίας σε καίριο γεωπολιτικό παίκτη στην ευρύτερη περιοχή. Παρά την αναμενόμενη λοιπόν μείωση των πιστώσεων για στρατιωτικούς εξοπλισμούς, το τουρκικό οπλοστάσιο δε θα σταματήσει την προσπάθεια εκσυγχρονισμού και απεξάρτησης του, που ξεκίνησε στα μέσα της δεκαετίας του '80. Οι φιλοδοξίες της Τουρκίας να διαδραματίσει πρωταγωνιστικό ρόλο στην περιοχή είναι άρρηκτα συνδεδεμένες με την ύπαρξη ισχυρών και σύγχρονων ένοπλων δυνάμεων.

¹ Βλέπε Larrabee Stephen, Lesser Ian, *"Turkish Foreign Policy in an Age of Uncertainty"*, RAND, National Security Research Division, 2003.

² Βλέπε σχετικά Bertil Videt Knudsen, *"The role of the military in Turkish politics"*, Copenhagen University, January 2005. Διαθέσιμο στην ηλεκτρονική διεύθυνση <http://www.videt.dk/miliduty.pdf>

³ Ήδη με τα τρία πραξικοπήματα που είχαν προηγηθεί (το 1960, το 1971 και το 1980) το στρατιωτικό κατεστημένο της χώρας είχε καταδείξει περίτρανα τη σημασία του ως ρυθμιστικός παράγοντας στις εγχώριες πολιτικές εξελίξεις. Το παραπάνω ιστορικό προηγούμενο φαίνεται πως "έπεισε" το 1997 τον τότε πρωθυπουργό Ερμπακάν να αναθεωρήσει τις φιλοδοξίες του για έναν ισλαμικό επαπροσανατολισμό της χώρας. Σύμφωνα με το Άρθρο 85 του Εσωτερικού Υπηρεσιακού Κανονισμού των Τουρκικών Ενόπλων Δυνάμεων "οι ΤΕΔ οφείλουν να υπερασπιστούν τη χώρα εναντίον εσωτερικών και εξωτερικών εχθρών, με τη χρήση βίας αν απαιτηθεί". Βλέπε σχετικά Ντόκος Θάνος, *"Μελλοντική γεωστρατηγική αξία Τουρκίας"*, ΕΛΙΑΜΕΠ, 2001, καθώς και Umit Cizre Sakallioğlu, *"The Anatomy of the Turkish Military's Political Autonomy"*, *Comparative Politics*, Vol. 29, No. 2 (Jan., 1997), pg. 151-166.

⁴ Η ανάδειξη του Ερμπακάν ως πρωθυπουργού το 1996 αποτέλεσε την πρώτη απόπειρα ενσωμάτωσης του πολιτικού Ισλάμ στο μετακεμαλικό κατεστημένο. Οι Τούρκοι στρατηγοί αντέδρασαν ανατρέποντας τον τότε Τούρκο πρωθυπουργό, θέτοντας εκτός νόμου τόσο τον ίδιο όσο και το κόμμα του με το κοινοβουλευτικό και δικαστικό πραξικόπημα του 1997.

⁵ Παρά τις σημαντικές μεταρρυθμίσεις που επιτεύχθηκαν κατά την περίοδο 2003 -2004 και προβλέπουν τόσο το θεσμικό όσο και το νομικό πλαίσιο για τη λογοδοσία των στρατιωτικών στο τουρκικό κοινοβούλιο, αλλά και την διεύρυνση των εξουσιών του Ελεγκτικού Συνεδρίου επί των αμυντικών δαπανών οι εξουσίες των τελευταίων παραμένουν εξαιρετικά διευρυμένες. Βλέπε σχετικά Narli Nilufer Ayse, *"Aligning civil-military relations in Turkey: Transparency building in defense sector and the EU"*

reforms”, in *“Transforming National Armed Forces in South East Europe - from the Social to the Military Challenge”*, 9th Workshop of the Pfp Consortium Study Group „Regional Stability in South East Europe, pg. 157-186, April 2005. Διαθέσιμο στην ηλεκτρονική διεύθυνση: http://www.bmlv.gv.at/pdf_pool/publikationen/10_wg9_taf_110.pdf

⁶ ΟΥΑΚ: Ordu Yardımlaşma Kurumu/Armed Forces Pension Fund. Ο τελευταίος ιδρύθηκε μετά το πραξικόπημα του 1960, και πολύ σύντομα βρέθηκε να ελέγχει βιομηχανίες κατασκευής τρακτέρ, τσιμεντοβιομηχανίες αλλά και εργοστάσια πετροχημικών. Βλέπε σχετικά Rouleau Eric, *“Turkey’s Fateful Choice”*, Foreign Affairs, November – December 2000, pg.109.

⁷ ΤSKGV: Turk Silahlı Kuvvetlerini Vakfı /Turkish Army Forces Foundation. Δραστηριοποιείται αποκλειστικά στον τομέα της στρατιωτικής βιομηχανίας. Για περισσότερες πληροφορίες βλέπε <http://www.tskgv.org.tr/tai/index.html>

⁸ Σε συνέντευξή του το 2004, ο Τούρκος υφυπουργός αμυντικής βιομηχανίας Μουράτ Μπαγιάρ δήλωσε πως καθώς σε μια σειρά συμπαραγωγής οπλικών συστημάτων δεν εξασφαλίστηκε επιπλέον έργο από τον ξένο οίκο ώστε να εξακολουθήσει να λειτουργεί η γραμμή συμπαραγωγής στην Τουρκία θα πρέπει να επιλέγεται είτε η απευθείας αγορά είτε η εγχώρια ανάπτυξη και κατασκευή οπλικών συστημάτων.

⁹ Peace Onyx I: Αφορούσε την προμήθεια 132 μονοθέσιων μαχητικών F-16C και 28 διθέσιων F-16D. Τα 8 από τα πρώτα αεροσκάφη κατασκευάστηκαν στο Fort Worth των ΗΠΑ, ενώ τα υπόλοιπα στις εγκαταστάσεις της ΤΑΙ στο Akinci. Τα 43 αρχικά αεροσκάφη του, ανήκαν στο block 30 του τύπου, ενώ τα υπόλοιπα 117 στο block 40. Το 1992, ακολούθησε η παραγγελία 80 νέων αεροσκαφών F-16 block 50 (πρόγραμμα Peace Onyx II), που στο σύνολο τους κατασκευάστηκαν και παραδόθηκαν από την ΤΑΙ. Η τελευταία (στα πλαίσια των προγραμμάτων Peace Onyx III και IV) ανέλαβε την κατασκευή ακόμα 70 αεροσκαφών του τύπου, κρατώντας την τουρκική γραμμή παραγωγής F-16 ανοικτή μέχρι και το 2011. Βλέπε σχετικά Sacchetti Renzo, Rollino Paolo, *“Turkish Aerospace Industries: The First Ten Years”*, Air International, June 1994, pg.353, καθώς και *“United States sign agreement for sale of additional Lockheed Martin F-16 aircraft to Turkey”*. Fort Worth, Texas, May 11th, 2007. Διαθέσιμο στην ηλεκτρονική διεύθυνση: http://www.lockheedmartin.com/news/press_releases/2007/TURKEYUNITEDSTATESSIGNAGREEMENTFORS.html

¹⁰ ΤΑΙ: TUSAS Aerospace Industries.

¹¹ Πρόγραμμα Peace Vector IV: Αφορούσε την προμήθεια 46 αεροσκαφών Block 40 τα οποία κατασκευάστηκαν στις εγκαταστάσεις της ΤΑΙ για λογαριασμό της αιγυπτιακής πολεμικής αεροπορίας. Οι παραδόσεις ξεκίνησαν το 1994 και ολοκληρώθηκαν το 1995. Διαθέσιμο στην ηλεκτρονική διεύθυνση http://www.f-16.net/f-16_users_article4.html

¹² Σύμφωνα με το σχεδιασμό της τουρκικής πολεμικής αεροπορίας ΤΗΚ (Turk Hava Kuvvetleri), πρόκειται να παραληφθούν 116 αεροσκάφη συνολικού κόστους 11 - 12 δις \$. Οι τουρκικές εκτιμήσεις κάνουν λόγο για υποκατασκευαστικό έργο για την τουρκική αμυντική βιομηχανία ύψους 4,2 δις \$, ενώ δίνουν ως έτος έναρξης των παραδόσεων των πρώτων αεροσκαφών το 2014. Βλέπε σχετικά *“Turkey joins F-35 program’s production and sustainment phase”*. Washington, D.C., January 26th, 2006. Διαθέσιμο στην ηλεκτρονική διεύθυνση http://www.lockheedmartin.com/news/press_releases/2006/TURKEYJOINSF35PROGRAMSPRODUCTIONSUS.html

¹³ Η τουρκική πολεμική αεροπορία αναμένεται να παραλάβει σε αρχική φάση 10 αεροσκάφη. Η συμμετοχή της ΤΑΙ αναμένεται να αγγίξει το 9% των συνολικών εργασιών για την κατασκευή 180 αεροσκαφών. Βλέπε σχετικά *“A400: A partnership without precedent”*. Διαθέσιμο στην ηλεκτρονική διεύθυνση <http://www.airbusmilitary.com/commitment.html>

¹⁴ Ευρυβιάδης Μ. *“Η πρόσφατη συμφωνία Ισραήλ – Τουρκίας: Πολιτικό – στρατιωτική σημασία και επιπτώσεις”*, Ε.Κ.Ο.Μ.Ε. (Εταιρεία Κοινωνικών και Οικονομικών Μελετών), 11 Ιουλίου 1996, σελ.2.

¹⁵ Σύστημα Ελέγχου Πυρός.

¹⁶ Οι τουρκικές πηγές το αναφέρουν ως “Εθνικό Νέο Άρμα Μάχης” (Modern Tank Uretimi) . Σύμφωνα με τη Γραμματεία Αμυντικής Βιομηχανίας, ο κύριος ανάδοχος του προγράμματος για το νέο άρμα, που θα είναι τουρκική εταιρεία φυσικά, θα σχεδιάσει, θα αναπτύξει και θα παράγει τα πρωτότυπα παίρνοντας τεχνική βοήθεια από την ξένη εταιρεία με εμπειρία στους τομείς όπου δεν είναι διαθέσιμη στην τουρκική βιομηχανία. Η γερμανική KMW και η νοτιοκορεατική Rotem διαγωνίζονται για να υποστηρίξουν το πρόγραμμα ως ξένοι υποκατασκευαστές, προσφέροντας αντίστοιχα τεχνολογίες που αναπτύχθηκαν στο Leopard 2A6 και στο K1. Είναι σχεδόν βέβαιο, πως όποια σχεδίαση και αν επιλεγεί, θα αξιοποιήσει τη συμφωνία μεταφοράς τεχνογνωσίας σύνθετων θωρακίσεων με το Πακιστάν που αποκτήθηκε από την κατασκευή από το τελευταίο, του άρματος Al Khalid. Βλέπε *“Korea Unveils Main Battle Tank to Competing for Turkish Program”*, διαθέσιμο στην ηλεκτρονική διεύθυνση http://www.defense-update.com/newscast/0307/news/070307_xk2.htm

¹⁷ Βλέπε *“China, Turkey talk arms, military cooperation”*, World Tribune, April 5, 2005. Διαθέσιμο στην ηλεκτρονική διεύθυνση <http://www.worldtribune.com/worldtribune/05/front2453465.9868055554.html>

¹⁸ Βλέπε σχετικά *“Pakistan, Turkey vow to intensify defence cooperation”*, June 29, 2006, διαθέσιμο στην ηλεκτρονική διεύθυνση <http://paktribune.com/news/index.shtml?148340> καθώς και *“Artillery Rocket System – Toros 260 Long Range Artillery Rocket”*, διαθέσιμο στην ηλεκτρονική διεύθυνση <http://www2.ssm.gov.tr/katalog2007/data/396/uruning/2.htm>

¹⁹ MLRS: Multiple Launch Rocket System

²⁰ Βλέπε *“K1A1 Main Battle Tank, South Korea”*, διαθέσιμο στην ηλεκτρονική διεύθυνση <http://www.army-technology.com/projects/k1/>

²¹ Μολονότι η αμυντική βιομηχανία της Τουρκίας εξακολουθεί να έχει περιορισμένες δυνατότητες αυτόνομης ανάπτυξης στρατιωτικών συστημάτων, εντούτοις οι προνομιακές αναθέσεις συμβάσεων με την ταυτόχρονη μεταφορά τεχνογνωσίας επιτρέπουν αισιόδοξες προβλέψεις για την σταδιακή παραγωγή μιας ευρείας γκάμας οπλικών συστημάτων υψηλής ποιότητας και αξιοπιστίας. Βλέπε σχετικά <http://www.businessmonitor.com/defence/turkey.html>

²² Δηλαδή το ενδεχόμενο διαμελισμού της Τουρκίας ως αποτέλεσμα σχεδιασμών και ενεργειών “εξωτερικών δυνάμεων”. Αξίζει να αναφέρουμε πάντως, πως η Τουρκία σύμφωνα με μια θεωρούμενη (γενικής) έγκυρη μελέτη του 1989 δεν είναι εθνολογικά ομοιογενής, καθώς στο έδαφός της υπάρχουν 47 ξεχωριστές εθνότητες. Βλέπε σχετικά Andrews Alford Peter, *“Ethnic Groups in*

the Republic of Turkey”, British Journal of Middle Eastern Studies, Vol. 22, No. 1/2 (1995), pg. 233-234.

²³ Βλέπε σχετικά Khalilzad, Zalmay, Lesser, Ian & Larrabee Stephen, “*The future of Turkish – Western relations: towards a strategic plan*”, RAND Corporation, Santa Monica, 2000, pg.47.

²⁴ Βλέπε Bozarslan Hamit, “*Ιστορία της σύγχρονης Τουρκίας*”, εκδόσεις Σαββάλα, Αθήνα, 2004, σελ.131.

²⁵ Βλέπε σχετικά <http://www.ssm.gov.tr/EN/savunmasanayiimiz/Pages/BugunkuDurum.aspx>

²⁶ Το 2006 η Τουρκία καταλάμβανε σε παγκόσμια κλίμακα την 13^η θέση σε στρατιωτικές δαπάνες (21 δις \$). Διαθέσιμο στην ηλεκτρονική διεύθυνση <http://www.businessmonitor.com/defence/turkey.html>

* Ο Ζήσιμος Παρασκευόπουλος είναι πολιτικός επιστήμονας με μεταπτυχιακή ειδίκευση (ΜΑ) στις Ευρωπαϊκές και Διεθνείς Σπουδές.

6. Celebrating Turkey's 'Counter-Revolution' (aka Democracy)

by

Mustafa Akyol*

These days it has become a mantra among secularists that the lifting of the headscarf ban amounts to a "regime change." Even fellow TDN columnist Mr. Yusuf Kanlı, a most reasonable and articulate voice in that camp, was quite strong about this in his piece the other day. "Turkey is facing," he argued, "the most important counter-revolutionary attempt in the republican era."

I think he is right. But I also think that this is great news. Because in this country, what is dubbed as "counter-revolution" is actually democracy.

Counter-Evolution

Actually my preferred term, and phenomenon, would be counter-evolution. I have never been a fan of revolutions, which violently disrupt the natural order and leave many scars and fault lines in societies. Societies should rather be allowed to evolve by their own dynamics, and social actors should try to influence, not dominate, peoples' destinies. That is one reason which makes me critical toward the Turkish (i.e., Kemalist) Revolution. Another one is its content, which took its principles from the radical secularism of the French Enlightenment and assimilationist nationalism of the French Republic. The former idea led to the oppression of Turkey's conservative Muslims. The latter led to denial of the Kurds.

Of course all revolutionaries say that their radicalism was absolutely necessary, and they rationalize this by depicting the pre-revolutionary era as a dark age. The Kemalists have done the same thing for the Ottoman past. In primary school, like all Turkish students, I was taught that the later Sultans were either idiots, or traitors, or both. I was told that "darkness" reigned in our homeland until Atatürk "shone on us like a sun in 1919."

Today I know enough to see that this Manichean picture was far from the truth. The Ottoman Empire had been modernizing itself since at least a century before its fall. It was, in fact, a proto-democratic constitutional monarchy with its functioning parliament and competing political parties. Atatürk himself was, after all, not beamed from outer space, but educated in the modern schools opened by Sultan/Caliph Abdülhamid II. Pre-Kemalist Turkey included liberal currents, socialist trends, and feminist clubs.

In other words, Kemalism introduced neither democracy to Turkey nor modernization. It indeed suspended the former for a narrow interpretation of the latter. The multi-party system that Kemalists abolished in 1925, and replaced with their "single party regime" that would reign for a quarter of a century, could only be restored after World War II. The post-war tides of democracy led the ruling elite to unwillingly accept the emergence of non-Kemalist parties. Hence came the first step of "counter-revolution." In the first free and fair elections of the Republic, the one held in 1950, the Kemalist state-party, the CHP, was massively defeated by its aptly named opponent: The Democratic Party (DP). "Enough, the nation has the word!" was the DP's motto – a cry for "counter-revolution" that would soon provoke the old revolutionaries to stage a military coup, execute the DP's leaders, and put the CHP back into power.

Since then no Kemalist party has ever come to power via elections. (Alas, although Atatürk is widely respected, Kemalists have never won an election in Turkish history!) That's why the Kemalist establishment distrusts ballots and their winners. They rather watch over the elected politicians by using various mechanisms such as the manipulation of the system by the military or the usurpation of political power by the judiciary.

None of these is a secret in Turkey. Kemalists often openly say that democracy is dangerous and it might well be limited, or even suspended, by the supposedly "enlightened" elite. Yet this is a temporary situation, they add. Full democracy will come, the story goes, when everybody will become "enlightened."

Well, that's what all autocrats say. According to Lenin, the dictatorship of the proletariat would continue only until the whole society internalized the wonderful principles of communism. Similarly, an Islamist despot will tell you that his regime needs to force people to be moral and observant until they become pious by themselves.

The Old New Class

Of course societies almost never fully embrace such collectivist designs, therefore the despotic effort to indoctrinate them becomes permanent. Moreover there emerges a "new class," as Milovan Djilas once called it in the Yugoslavian context, which has its own vested interest in the permanent postponing of democracy. Turkey's own new class is in power for a long time, and thus is more appropriately named nowadays as the old elite. The things they label as counter-revolution are nothing but the expansion of rights and freedoms. They love to depict their political opponents as traitors, or, in the case of religious conservatives, as wild-eyed, Taliban-like fanatics. (This sometimes plays well to international audiences in the post-9/11 world.)

That caricature is of course not true. Truly there are still marginal Islamists in Turkey who dream of a shariah state, but the majority of the Islamic circles, and their political representatives, ask for religious freedom, not religious tyranny. They don't speak about forcing women to wear headscarves, they only ask for equal rights for the women who wear them. These days, that is the top item in the agenda of our counter-revolution.

** Mustafa Akyol is writer and columnist in Turkey. His book in Turkish titled "Rethinking The Kurdish Question: What Went Wrong? What Next?" (Doğan Publishing, 2006). The article is originally published in Turkish Daily News (9/2/2008)*

7. Τουρκία: Ομάδες πίεσης και Ευρωπαϊκή Ενοποίηση

του

Κωνσταντίνου Ρητινιώτη*

Πριν από περίπου μισό αιώνα, η Τουρκία επέλεξε να εστιάσει μέρος της δυναμικής της στις προσπάθειες εκείνες που θα την έφεραν πιο κοντά στο ευρωπαϊκό γίγνεσθαι. Με την εφαρμογή της Συμφωνίας της Αγκυρας το 1964, οι συνεχιστές του οράματος του Κεμάλ Ατατούρκ θεώρησαν ότι η στοχοθεσία του τελευταίου για χάραξη μιας δυτικόστροφης πορείας προς την οποία οφείλει να πορευτεί η τουρκική πολιτικό-οικονομική αλλά και κοινωνική ζωή, άρχισε να πραγματώνεται. Σήμερα κι ενώ η λεγόμενη «ευρω-τουρκική» σχέση έχει υποστεί πληθώρα διακυμάνσεων, το δίπολο αυτό έχει καταλάβει ιδιαίτερα υψηλή θέση στην ημερησία διάταξη αφενός εντός του Ευρωπαϊκού οικοδομήματος, αφετέρου στο εσωτερικό της γείτονος. Ιδιαίτερα κατά τη διάρκεια της τελευταίας δεκαπενταετίας περίπου, χρονικό διάστημα κατά το οποίο η Τουρκία συνδέθηκε τελωνειακά με την Ευρωπαϊκή Ένωση (1995) και της αναγνωρίστηκε το καθεστώς της υποψήφιας προς ένταξη χώρας (Ελσίνκι, 1999), η δημόσια συζήτηση γύρω από την ευρωπαϊκή της προοπτική και δη γύρω από την ικανότητά της να εναρμονιστεί με τα Ευρωπαϊκά πρότυπα, επεκτείνεται ολοένα και περισσότερο. Αποτέλεσμα αυτής της επέκτασης της δημόσιας συζήτησης, δεν είναι άλλο από την ανάδυση ενός «ψηφιδωτού» αντιλήψεων, συμπεριφορών και συμφερόντων που συγκροτούν τους πόλους των «υπέρμαχων» και των «αντιτιθέμενων» της ευρωπαϊκής Τουρκίας, εντός και εκτός της τελευταίας.

Συγκεκριμένα, εκείνοι που εναντιώνονται στην προοπτική ένταξης της Τουρκίας στην ΕΕ, δεν εντοπίζονται μονάχα σε πρόσωπα των επιμέρους κεντρικών κυβερνήσεων των κρατών-μελών, αλλά και στις νομιμοποιητικές βάσεις των εν λόγω κυβερνήσεων, δηλαδή στους ευρωπαίους πολίτες. Ο Πάνος Καζάκος, συγκεκριμενοποιεί τις επιφυλάξεις των «τουρκοσκεπτικιστών», αναφέροντας χαρακτηριστικά: α) το δημοκρατικό έλλειμμα της κεμαλικής παράδοσης με τις περιορισμένες ανοχές σε ζητήματα θρησκείας και μειονοτήτων, β) την περιορισμένη διαφύλαξη των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, γ) την εκτεταμένη πολιτική αστάθεια με τις περιοδικές στρατιωτικές παρεμβάσεις και δ) την εκρηκτική πληθυσμιακή εξέλιξη της συγκεκριμένης χώρας¹. Επιπροσθέτως, αρνητές της ευρωπαϊκής προοπτικής της Τουρκίας μπορεί να συναντήσει κανείς και σε υποεθνικό επίπεδο, στο εσωτερικό, δηλαδή, της Τουρκίας. Ομάδες συμφερόντων, αλλά και πολιτικοθρησκευτικές τοποθετήσεις στη γείτονα, άλλοτε εξαιτίας ιδίων κινήτρων και άλλοτε λόγω ιδεολογικών προκαταλήψεων, συγκροτούν ένα ευρωσκεπτικιστικό (στην καλύτερη των περιπτώσεων) πλέγμα το οποίο αποτελεί τροχοπέδη στις προσπάθειες για εναρμόνιση με τις επιταγές της Ένωσης.

Υπάρχει, όμως, και η «αντίπερα όχθη». Όλοι εκείνοι που, τόσο στο εσωτερικό της Τουρκίας, όσο και σε ευρωπαϊκό επίπεδο, θεωρούν πως η ένταξη της χώρας αυτής στο ευρωπαϊκό οικοδόμημα θα έχει –έστω και σε μεσομακροπρόθεσμο ορίζοντα- ευεργετικές συνέπειες. Αυτές αφορούν κυρίως στον εκδημοκρατισμό (democratization) και συνεπώς, στην ομαλοποίηση της εσωτερικής κατάστασης στην Τουρκία, γεγονός που θα συμβάλλει άμεσα στην ανάδειξη της τελευταίας ως παράγοντα που ευνοεί την ειρήνη, τη σταθερότητα και την ανάπτυξη στην ευαίσθητη και βαρυσήμαντη –από κάθε άποψη- περιοχή της νοτιοανατολικής Μεσογείου. Είναι γεγονός πως οι επιμέρους ομάδες συμφερόντων, αυτό-διαμορφώνονται και εξελίσσονται επηρεαζόμενες σε πολύ μεγάλο βαθμό από την πολιτική κουλτούρα και τα επικρατούντα πρότυπα του γενικότερου πολιτικοοικονομικού και κοινωνικού συστήματος μέσα στο οποίο δρουν. Η αδιαμφισβήτητη αυτή πραγματικότητα, διαθέτει βαρύνουσα σημασία στην περίπτωση της εξέτασης της λειτουργίας των τουρκικών ομάδων συμφερόντων, μιας και ο καθ'όλα ιδιαίτερος χαρακτήρας της Τουρκίας ως χώρας, έχει ασκήσει τεράστια επιρροή στη διαμόρφωση του τουρκικού συστήματος εκπροσώπησης συμφερόντων. Μια ιδιαιτερότητα που έγκειται στην πρωτοφανή δυναμική που διαθέτει ο Στρατός, ο οποίος από ίδρύσεως της Τουρκικής Δημοκρατίας και με το πέρασ των δεκαετιών, κατάφερε να αυτονομηθεί από τις εκάστοτε κεντρικές κυβερνήσεις της χώρας και σε πληθώρα περιπτώσεων να τις υποκαταστήσει. Σε καμιά άλλη χώρα, όσο ενισχυμένος και αν είναι ο ρόλος των στρατιωτικών, δεν παρατηρείται τέτοια μακροχρόνια και ολοένα πιο δυναμική παρουσία. Όπως και σε καμιά άλλη των περιπτώσεων δεν αποτέλεσε ο Στρατός τη βασική συνιστώσα από την οποία να πηγάζει η «από τα πάνω» οργάνωση της κοινωνίας για περίπου οκτώ δεκαετίες.

Θα πρέπει, ωστόσο, κανείς να αναζητήσει τους αιτιακούς παράγοντες της στρατιωτικής παντοδυναμίας στην Τουρκία σε 2 κυρίαρχα στοιχεία: Πρώτον, στην ευρύτερη πολιτική κουλτούρα και στο επικρατούν σύστημα αξιακών βάσεων της χώρας και δεύτερον, στα ίδια τα δομικά χαρακτηριστικά του Στρατού ως ομάδας πίεσης. Σχετικά με το πρώτο στοιχείο η αποτελεσματικότητα άσκησης επιρροής μιας ομάδας πίεσης εξαρτάται άμεσα από το πλαίσιο αξιών, στάσεων και αντιλήψεων μέσα στο οποίο δρα. Υπό αυτήν την έννοια, η παντοδυναμία του Στρατού, δικαιολογείται σαφώς από την ύπαρξη μιας κυρίαρχης πολιτικής κουλτούρας (βλ. κεμαλισμός), η οποία του διέθεσε την νομιμοποιητική εκείνη βάση όχι μόνο για να εδραιωθεί, αλλά και για να καταστεί τροχοπέδη στην δράση άλλων ομάδων όταν έκρινε ότι διασαλευόταν η φύση της εν λόγω κουλτούρας. Μάλιστα, το στρατιωτικό κατεστημένο, παρουσιάζοντας σε πληθώρα περιπτώσεων (βλ. επιμέρους πραξικοπηματικές παρεμβάσεις) τα συμφέροντά του ως «στοιχεία εθνικού συμφέροντος» και αυτά των αντιπάλων τους ως «ανταγωνιστικά του εθνικού συμφέροντος»², κατάφερε να αποκτήσει ένα ακόμα συγκριτικό πλεονέκτημα έναντι των ανταγωνιστών του.

Τελευταίος, αλλά όχι λιγότερο σημαντικός, ο δεύτερος αιτιακός παράγοντας της στρατιωτικής παντοδυναμίας, που σχετίζεται με τα οργανωτικά του χαρακτηριστικά. Τα τελευταία, αν μη τι άλλο, διαθέτουν καθοριστική σημασία καθώς όπως είδαμε προγενέστερα δίνουν στο στρατιωτικό κατεστημένο όλα εκείνα τα εφόδια που αυξάνουν στο μέγιστο το βαθμό άσκησης επιρροής του. Συγκεκριμένα, ο Στρατός ως ομάδα πίεσης στην Τουρκία, διαθέτει χρήμα και γραφειοκρατική οργάνωση, ελέγχει την προσφορά εξειδικευμένης πληροφόρησης όπως επίσης και την προσφορά ψήφων, διαθέτει κύρος και τέλος, ένα πολύ σημαντικό «όπλο», αυτό του εκβιασμού. Η προσφορά εξειδικευμένης πληροφόρησης αφορά, βεβαίως, την παροχή ενός εκ των βασικότερων εκ των δημόσιων αγαθών, αυτού της εθνικής άμυνας. Σε ότι αφορά το κύρος, αυτό είναι δεδομένο εξαιτίας της θέσης που επιφυλάσσει στη συγκεκριμένη ομάδα το κεμαλικό σύστημα αξιών. Η προσφορά ψήφων, που συναρτάται άμεσα από τον αριθμό των μελών μιας ομάδας πίεσης, αποτελεί και αυτή ένα βασικό παράγοντα που αυξάνει στο μέγιστο την στρατιωτική επιρροή. Και αυτό διότι, οι υπηρετούντες στον τουρκικό στρατό ανέρχονται σήμερα στις 659.000³. Εάν προστεθούν σε αυτούς, το διοικητικό προσωπικό και ο οικογενειακός τους περίγυρος, εύκολα αντιλαμβάνεται κανείς ότι αντικατοπτρίζουν ένα μεγάλο ποσοστό της εκλογικής βάσης, με μεγάλη δυνατότητα επιρροής προς την ανάδειξη της οιασδήποτε κυβέρνησης. Τέλος, οι πόροι που διαθέτει τον καθιστούν το μεγαλύτερο καπιταλιστικό οργανισμό της χώρας⁴. Χαρακτηριστικά να αναφέρουμε πως υπό τον έλεγχό του βρίσκεται τόσο το «Ίδρυμα για την Ενίσχυση των Τουρκικών Ενόπλων Δυνάμεων» (TSKGV), που με κέντρο βάρους την πολεμική βιομηχανία προϊστάται 30 εταιρειών και ελέγχει πλήθος κρατικών εταιρειών⁵, όσο και ο «Οργανισμός Αλληλοβοήθειας του Στρατού» (OYAK). Ο σημαντικότητα του τελευταίου, μάλιστα, είναι ακόμα μεγαλύτερη εάν αναλογιστεί κανείς ότι αποτελείται από 40 επιχειρήσεις, απασχολεί περί τους 70000 εργαζομένους, κατέχει το 28% της τουρκικής αγοράς αυτοκινήτων, το 20% της τσιμεντοβιομηχανίας, το 19% της παραγωγής γεωργικών φαρμάκων, το 35% των ιδιωτικών ασφαλίσεων, ενώ παράλληλα, διαθέτει την πέμπτη σε μέγεθος τράπεζα της Τουρκίας⁶. Από τα προαναφερθέντα, διαφαίνεται με ξεκάθαρο τρόπο η έντονη διαπλοκή πολιτικών-στρατιωτικών και οικονομικών συμφερόντων που λειτουργούν προς την προάσπιση τους ευνοϊκού προς τον Στρατό status quo⁷ και αναδεικνύονται οι λόγοι που οδήγησαν στο σχηματισμό ενός έντονα συγκεντρωτικού-μονοπωλιακού χαρακτήρα του συστήματος εκπροσώπησης συμφερόντων στην Τουρκία.

Η προ-Ελσίνκι κατάσταση της ισορροπίας δυνάμεων στο πεδίο των ομάδων συμφερόντων της Τουρκίας, ευνοούσε τον συγκεντρωτικό χαρακτήρα του συστήματος εκπροσώπησης συμφερόντων υπέρ του Στρατού. Ωστόσο στη μετά-Ελσίνκι εποχή, η νέα δυναμική στις σχέσεις της χώρας με την ΕΕ, έδωσε την ευκαιρία σε ομάδες πίεσης που έφεραν το ειλικρινές αίτημα για «δυτικοποίηση» της Τουρκίας να αναβαθμιστούν σημαντικά και ως εκ τούτου να

οδηγήσουν το σύστημα εκπροσώπησης συμφερόντων σε περισσότερο πλουραλιστικά επίπεδα. Κι αν η ΕΕ αποτέλεσε τη «σκανδάλη» των μεταρρυθμιστικών εκροών που στόχευαν στον εκδημοκρατισμό της Τουρκίας και στην απομόνωση του κεμαλικού κατεστημένου και των αντιλήψεων που το συνόδευαν, η διακυβέρνηση Ερντογάν δεν ήταν παρά η «σφαίρα» που συνέβαλε με την προθυμία της στο μετασχηματισμό των παραδοσιακών συσχετισμών και στην αναβάθμιση οργανωμένων ομάδων που έφεραν ειλικρινώς το αίτημα της «δυτικοποίησης». Ομάδες πίεσης που ο ρόλος τους στο σύστημα εκπροσώπησης συμφερόντων κατά το παρελθόν επισκιαζόταν από την παντοδυναμία του Στρατού, ενισχυμένες, τώρα, τόσο από την ύπαρξη των Κοινοτικών μηχανισμών επίβλεψης της προσαρμογής της χώρας στο *aquis communautaire*, όσο και από την παρουσία μιας εκσυγχρονιστικής και ευρωπαϊκά προσανατολισμένης κυβέρνησης, αναβαθμίστηκαν άμεσα. Αυτές ήταν που συγκρότησαν μια φιλο-ευρωπαϊκή συμμαχία (*pro-europeans*), η οποία προσέβλεπε στην ένταξη προκειμένου η άρθρωση των συμφερόντων της να διοχετεύεται σε περισσότερο δεκτικούς διαύλους. Επιδιώκοντας τη ριζική αναδιάρθρωση των συγκεντρωτικών πολιτικών δομών της Τουρκίας, οι αναβαθμισμένες αυτές ομάδες, εμφανίστηκαν ευθύς εξ αρχής πρόθυμες να υποστηρίξουν τις μεταρρυθμιστικές προσπάθειες⁸.

Ορίζοντας τη συγκεκριμένη συμμαχία των αναβαθμισμένων ομάδων πίεσης, θα πρέπει να καταστήσουμε σαφές το ότι ο πυλώνας της αποτελούνταν κυρίως από εκείνες τις οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών που κινούνταν στο χώρο των επιχειρήσεων (*business-based civil society organizations*). Βασικότερος αντιπρόσωπος των εν λόγω οργανώσεων δεν ήταν άλλος από το «Σύνδεσμο Τούρκων Βιομηχάνων και Επιχειρηματιών» (TUSIAD), η φιλο-ευρωπαϊκή στάση του οποίου είχε διαφανεί ακόμα και στην προ-Ελσίνκι εποχή. Πέρα από την πρωτοπόρο TUSIAD, θα μπορούσε κανείς να επισημάνει και το ρόλο επιπρόσθετων ομάδων πίεσης, τόσο από το χώρο της επιχειρηματική κοινότητας, όσο και έξω από αυτήν. Το «Ίδρυμα για την Οικονομία και την Ανάπτυξη» (IKV)⁹, από την ίδρυσή του, το 1965 (ύστερα από πρωτοβουλία του Εμπορικού και Βιομηχανικού Επιμελητηρίου Κωνσταντινούπολης) επικεντρώθηκε στη βελτίωση της ευρω-τουρκικής σχέσης και στην ανάπτυξη του τουρκικού ιδιωτικού τομέα με βάση τα ευρωπαϊκά πρότυπα¹⁰. Οι καινοτόμες συνθήκες στη μετα-Ελσίνκι εποχή, αναβάθμισαν την σημαντικότητά της. Αυτό διαφάνηκε ιδιαίτερα μετά την πρωτοβουλία της να δημιουργήσει το «Κίνημα για την Ευρώπη 2002» (*Avrupa Hareketi 2002*)¹¹. Στην ουσία επρόκειτο για μια πρωτοφανή κοινωνική συμμαχία, στην οποία εμπερικλείονταν 175 οργανισμοί, που σύμφωνα με τους ισχυρισμούς του IKV, αντιπροσώπευαν γύρω στα 15 εκατομμύρια Τούρκους πολίτες. Το «Κίνημα για την Ευρώπη 2002», επιδόθηκε σε μια τεράστια διαφημιστική εκστρατεία, κεντρικός πυρήνας της οποίας δεν ήταν άλλος από την αναγκαιότητα ένταξης της χώρας στην ΕΕ. Τέλος, το «Τουρκικό Ίδρυμα Οικονομικών και Κοινωνικών Σπουδών» (TESEV)¹², ιδρύθηκε το 1964 ως μη-κερδοσκοπικός οργανισμός και έλαβε την μορφή ιδρύματος το 1994. Αποτελεί μία από τις βασικότερες «δεξαμενές σκέψης» (*think tank*) της Τουρκίας και εστιάζει το ερευνητικό του ενδιαφέρον στη βελτίωση των σχέσεων ανάμεσα στην Ε.Ε και την Τουρκία. Εξέχοντες προσωπικότητες της ακαδημαϊκής κοινότητας, της οποίας η δράση είχε περιοριστεί πολλάκις κατά το παρελθόν από τους στρατιωτικούς, είχαν τώρα τη δυνατότητα να συμβάλλουν στην προώθηση αιτημάτων φιλο-ευρωπαϊκού χαρακτήρα μέσα από μια θεσμοθετημένη ομάδα πίεσης, διαθέτοντας, πλέον, ισχυρά λαϊκά ερείσματα.

Η σημαντικότερη επίδραση που ασκείται μέχρι σήμερα στην Τουρκία από την ΕΕ είναι ευνόητη. Όπως ευνόητο είναι και το γεγονός πως η ένταση αυτής της επίδρασης θα γίνεται ολοένα και μεγαλύτερη στην περίπτωση που η ενταξιακή πορεία της πρώτης θα συνεχιστεί απρόσκοπτα και με επιτυχία στην εκπλήρωση των όποιων κριτηρίων τεθούν μελλοντικά από τις Βρυξέλλες. Σύμφωνα, λοιπόν με τον Caporaso, η εν λόγω επίδραση της ενοποιητικής διαδικασίας στις εγχώριες δομές αποτυπώνεται στον όρο “Europeanization”¹³. Η διαδικασία του “Europeanization”, όμως, πέρα από το ότι υπερτονίζει την επίδραση των Ευρωπαϊκών πολιτικών και θεσμών στις εσωτερικές πολιτικές, χρησιμοποιείται και για να αποτυπώσει τον τρόπο με τον οποίο προσαρμόζονται οι εγχώριες δομές στις επιταγές της Ευρωπαϊκής Ολοκλήρωσης¹⁴. Δεν επικεντρώνεται επομένως μονάχα στις εκροές (υπό τη μορφή των εξαγόμενων πιέσεων) που πηγάζουν από το Ευρωπαϊκό οικοδόμημα, αλλά ταυτόχρονα δέχεται την ύπαρξη εισροών προς αυτό που αντλούνται από τη στάση και τη στρατηγική συμπεριφορά των επιμέρους εγχώριων δρώντων. Παρατηρείται, δηλαδή, η ύπαρξη ενός “feedback”, στο οποίο οι εγχώριοι δρώντες διαδραματίζουν πολύ σημαντικό ρόλο.

Θα πρέπει, ωστόσο, να τονίσουμε πως η παρατηρούμενη μετάλλαξη του προαναφερόμενου συστήματος εκπροσώπησης συμφερόντων στην Τουρκία κατά τη μετά-Ελσίνκι εποχή, δεν θα πρέπει να θεωρείται πως διαθέτει μόνιμο χαρακτήρα. Η οργανωτική δομή και τα ερείσματα του στρατιωτικού κατεστημένου, σε συνδυασμό με την ιδιαιτερότητα της πολιτικής κουλτούρας της συγκεκριμένης χώρας, δύνανται ανά πάσα στιγμή να το βοηθήσουν να ανακτήσει το χαμένο έδαφος και να αλλοιώσει το –έστω «νεογέννητο»- πλουραλιστικό σύστημα εκπροσώπησης συμφερόντων. Η παρατηρούμενη κωλυσιεργία στην υλοποίηση των μεταρρυθμιστικών «πακέτων», όπως επίσης και οι τακτικοί «βρυχηθμοί» των στρατιωτικών¹⁵, αποτελούν –αν μη τι άλλο- δείγματα της διάθεσης των στρατιωτικών να «μην εγκαταλείψουν τα όπλα». Και εδώ ακριβώς θα πρέπει να εστιάσουν τη προσοχή τους οι ευρωπαίοι ηγέτες, καθορίζοντας νέα πλαίσια δράσης που θα δώσουν νέα πνοή και ακόμα μεγαλύτερη δυναμικότητα στην τουρκική κοινωνία των πολιτών προκειμένου να μην αποκοπεί από το όραμα της ένταξης.

- ¹ Καζάκος Π., «Οι Ευρωπαϊκές Προοπτικές της Τουρκίας», στο Καζάκος Π., Λιαργκόβας Π., Μαρίας Ν., Μπότσιου Κ., Πολυχρονάκη Κ., «Η Ελλάδα και το Ευρωπαϊκό Μέλλον της Τουρκίας», Σιδέρης, Αθήνα, 2001, σελ. 269.
- ² Ball A. R. & Peters B.G., «Σύγχρονη Πολιτική και Διακυβέρνηση», Παπαζήσης, Αθήνα, 2001, σσ. 201-211.
- ³ Central Intelligence Agency, The World Factbook, βλ. Διαδίκτυο <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/tu.html#Military>
- ⁴ Μαρίας Επ., «Ευρωπαϊκή Ολοκλήρωση και Ελληνοτουρκική Προσέγγιση», Σάκκουλας, Αθήνα-Κομοτηνή, 2005, σελ. 364.
- ⁵ Για περισσότερες πληροφορίες, βλ. διαδίκτυο <http://www.tskgv.org.tr>
- ⁶ Armed Forces Pension Fund, βλ. διαδίκτυο <http://www.oyak.com.tr/english/default.asp>
- ⁷ Καζάκος Π., «Η Τουρκική Κοινωνία και Οικονομία στην Πορεία προς την Ένταξη», στο Ζέπος Κ. (επιμ.), «Το Μέλλον της Ευρώπης και η Τουρκία», πρακτικά ημερίδας που διοργάνωσε το Ελληνικό Κέντρο Ευρωπαϊκών Μελετών (ΕΚΕΜ), Σάκκουλας, Αθήνα, 2002, σελ. 113.
- ⁸ Piccoli W., “Enhancing Turkey’s EU Membership Prospects via Securitized Moves: The Role Of Turkish NGOs in the Country’s Europeanization”, Paper presented at the 7th Annual Kokkalis Graduate Student Workshop, Harvard University, 4 February 2005, p. 4.
- ⁹ Για την δράση του ΙΚV, βλ. διαδίκτυο www.ikv.org.tr
- ¹⁰ Piccoli W., ό.π., σελ. 5
- ¹¹ Turkish Daily News, “Civil Society Platform Created to Support EU Bid”, 5 June 2005.
- ¹² Για περισσότερες πληροφορίες βλ. διαδίκτυο www.tesev.org.tr
- ¹³ Τον όρο αυτό θα χρησιμοποιούμε ως έχει, καθώς η μεταφορά του στην νεοελληνική –ευρωπαϊκή– είναι αδόκιμη και δεν θα ήταν χρήσιμο να καταφύγουμε σε περιφραστικές αποδόσεις.
- ¹⁴ Caporaso J., “Third Generation Research and the EU: The Impact of Europeanization”, Presentation at Conference on Impact of Europeanization on Politics in Europe, Toronto, Canada, Mar 7-9, 2004, p. 3-6
- ¹⁵ Με χαρακτηριστικότερες των περιπτώσεων, την έντονη αντίδραση του στρατιωτικού κατεστημένου στην εφαρμογή του Πρωτοκόλλου Τελωνειακής Ένωσης που θα επιτρέπει την είσοδο κυπριακών πλοίων και αεροπλάνων σε τουρκικά λιμάνια και αερολιμένες, καθώς και την πρόσφατη κρίση ανάμεσα στην στρατιωτική ηγεσία και την κυβέρνηση του ΑΚΡ, σχετικά με την ενδεχόμενη υποψηφιότητα Ερντογάν για την Προεδρία της Δημοκρατίας.

*Ο Κωνσταντίνος Ρητινιώτης είναι πολιτικός επιστήμονας με μεταπτυχιακή ειδίκευση (ΜΑ) στις Ευρωπαϊκές και Διεθνείς Σπουδές, και συνεργάτης του Εργαστηρίου Ευρωπαϊκής Ενοποίησης και Πολιτικής.

8. Εκθέσεις Διεθνών Οργανισμών

Στο πλαίσιο της συνεχούς ενημέρωσης για όλα τα θέματα που άπτονται της πορείας της τουρκικής οικονομίας, η ερευνητική μονάδα του Εργαστηρίου, συγκεντρώνει και αξιολογεί τις πλέον πρόσφατες εκθέσεις διεθνών οργανισμών, που αφορούν στις εξελίξεις της τουρκικής οικονομίας. Στη συνέχεια παρατίθενται συνοπτικές περιλήψεις των εκθέσεων και οι ηλεκτρονικές σελίδες στις οποίες βρίσκονται ολοκληρωμένες.

Διεθνές Νομισματικό Ταμείο (ΔΝΤ)

Turkey: Financial System Stability Assessment (09.11.2007)

Το ΔΝΤ σε συνεργασία με την Παγκόσμια Τράπεζα δημοσίευσε έκθεση για τη σταθερότητα του τουρκικού χρηματοοικονομικού συστήματος. Στη συγκεκριμένη έκθεση διαπιστώνεται η ενίσχυση του τραπεζικού συστήματος τα τελευταία 5 χρόνια, με τη δανειοδότηση του ιδιωτικού τομέα να τίθεται στο επίκεντρο της δραστηριότητας των τραπεζών. Υπογραμμίζεται ωστόσο ότι παραμένουν ορισμένες αδυναμίες, οι οποίες αντικατοπτρίζουν ορισμένες γενικότερες μακροοικονομικές ελλείψεις, αλλά και την ταχεία πιστωτική επέκταση των τραπεζών. Μέσα σε αυτό το πλαίσιο συνίσταται ένα υψηλότερο επίπεδο εποπτείας και παρέμβασης όπου αυτή απαιτείται.

Πηγή: <http://www.imf.org/external/pubs/ft/scr/2007/cr07361.pdf>

Turkey: Sixth Review and Inflation Consultation Under the Stand-By Arrangement and Request for Waiver of Nonobservance and Applicability of Performance Criteria-Staff Report; Staff Supplement; and Press Release on the Executive Board Discussion (16.11.2007)

Το αρμόδιο προσωπικό του ΔΝΤ συνέταξε την Έκτη Επισκόπηση της Συμφωνίας Αναμονής που ολοκληρώθηκε τον Μάιο του 2007. Στην έκθεση αναγνωρίζεται η ικανοποιητική μακροοικονομική επίδοση της Τουρκίας, γεγονός που μεταφράζεται σε υψηλές εισροές ΑΞΕ και μείωση του δημοσίου χρέους. Επισημαίνονται ωστόσο και ορισμένες αδυναμίες που δεν έχουν αντιμετωπιστεί, όπως το υψηλό έλλειμμα τρεχουσών συναλλαγών, ο σχετικά υψηλός πληθωρισμός και ο

πολιτικός κίνδυνος εν όψει των εκλογών του Ιουλίου. Για τον λόγο αυτό προτείνεται ο περιορισμός των δημοσίων δαπανών και η ανάληψη διαρθρωτικών μεταρρυθμίσεων στους τομείς κοινωνικής ασφάλισης, της χρηματοοικονομικής νομοθεσίας, της υγείας και της ενέργειας.

Πηγή: <http://www.imf.org/external/pubs/ft/scr/2007/cr07363.pdf>

Turkey: 2007 Article IV Consultation—Staff Report; Public Information Notice on the Executive Board Discussion; and Statement by the Executive Director for Turkey (16.11.2007)

Η αποστολή του ΔΝΤ στην Τουρκία συνέταξε αναφορά για τη διεξαγωγή διαβουλεύσεων με την τουρκική κυβέρνηση υπό το άρθρο IV των Άρθρων της Συμφωνίας. Σε αυτήν αναγνωρίζονται εκ νέου τα θετικά βήματα που έχει πραγματοποιήσει η τουρκική οικονομία έπειτα από την κρίση του 2001 και προτείνεται η ανάληψη νέων πολιτικών ώστε να συνεχισθεί απρόσκοπτα η πορεία αυτή.

Πηγή: <http://www.imf.org/external/pubs/ft/scr/2007/cr07362.pdf>

Statement at the Conclusion of an IMF Mission to Turkey (21.12.2007)

Αποστολή του ΔΝΤ επισκέφθηκε την Άγκυρα μεταξύ 16 και 21 Δεκεμβρίου με σκοπό τη διεξαγωγή συνομιλιών με Τούρκους αξιωματούχους στο πλαίσιο της Έβδομης Επισκόπησης της Συμφωνίας Αναμονής. Ο επικεφαλής της αποστολής Lorenzo Giorgianni κήρυξε το πέρας της διαδικασίας δηλώνοντας ικανοποιημένος από την πορεία των συνομιλιών. Επιπροσθέτως, υπογράμμισε τη σημασία ορισμένων πολιτικών που πρόκειται να ακολουθήσει η Άγκυρα προσεχώς και αφορούν την καταπολέμηση του πληθωρισμού, την πειθάρχηση της δημοσιονομικής πολιτικής, τη φορολογική μεταρρύθμιση και τη μεταρρύθμιση του ενεργειακού τομέα.

Πηγή: <http://www.imf.org/external/np/sec/pr/2007/pr07304.htm>

Οργανισμός Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης (OECD)

Turkey - Agricultural Policies in OECD Countries: Monitoring and Evaluation 2007 (06.11.2007)

Ο ΟΟΣΑ δημοσίευσε την έκθεση για τις αγροτικές πολιτικές των κρατών-μελών του. Συγκεκριμένα για την Τουρκία, ο Οργανισμός διαπίστωσε διακυμάνσεις στην πρόοδο της μεταρρύθμισης της αγροτικής της πολιτικής από το 1986, ενώ από το 2006 η επιδότηση της παραγωγής κινείται προς την αποσύνδεση της από τις τιμές αγοράς. Ο ΟΟΣΑ αναγνωρίζει πως η επέκταση του Σχεδίου Εφαρμογής Αγροτικής Μεταρρύθμισης (ARIP) σε συνδυασμό με τις προσπάθειες ενίσχυσης του νομικού πλαισίου και της εφαρμογής συνεκτικών πολιτικών περιφερειακής ανάπτυξης θα μπορούσαν να εκσυγχρονίσουν τον τουρκικό αγροτικό κλάδο και να αυξήσουν την παραγωγικότητά του.

Πηγή: <http://www.oecd.org/dataoecd/13/43/39579801.pdf>

OECD Economic Outlook No. 82 - Turkey (06.12.2007)

Ο ΟΟΣΑ εξέδωσε την εξαμηνιαία επισκόπηση για την οικονομική κατάσταση των κρατών-μελών του. Σχετικά με την Τουρκία, καταγράφεται η επιβράδυνση της οικονομίας της στις αρχές του έτους λόγω της άσκησης περιοριστικής νομισματικής πολιτικής και της πολιτικής συγκυρίας. Παρόλα αυτά, η οικονομία ανέκαμψε μετά τις εκλογές του Ιουλίου και πλέον εκτιμάται ότι ο ρυθμός μεγέθυνσης θα κυμανθεί περί το 6% για το 2008 και το 2009. Η Άγκυρα καλείται να ανακτήσει τη δημοσιονομική της πειθαρχία και να ενισχύσει την ευελιξία στις αγορές εργασίας και προϊόντων έτσι ώστε να διευκολύνει την οικονομία να αντεπεξέλθει σε μία ενδεχόμενη ανατίμηση της τουρκικής λίρας.

Πηγή: <http://www.oecd.org/dataoecd/5/51/20213268.pdf>

OECD questions Turkey's implementation of the OECD Anti-Bribery Convention (08.01.2008)

Η Ομάδα Εργασίας του ΟΟΣΑ για τη Δωροδοκία διετύπωσε τον προβληματισμό της για την εφαρμογή από μέρους Τουρκίας της Σύμβασης κατά της Δωροδοκίας, της οποίας αποτελεί συμβαλλόμενο μέρος από το 2000. Η Άγκυρα δεν έχει εφαρμόσει ακόμη ουσιώδεις διατάξεις της Σύμβασης, όπως η θέσπιση της εταιρικής νομικής ευθύνης για τη δωροδοκία αλλοδαπών δημοσίων λειτουργών και ο αποτελεσματικός έλεγχος του αδικήματος της δωροδοκίας αλλοδαπών. Η Ομάδα Εργασίας συστήνει τη διεξαγωγή νέου ελέγχου για την πρόοδο της χώρας σε ένα έτος.

Πηγή: http://www.oecd.org/document/61/0,3343,en_33873108_33873854_3985-9069_1_1_1_1,00.html

Παγκόσμιος Οργανισμός Εμπορίου

Trade Policy Review – Turkey: Acceleration of reforms would help sustain strong growth (10-12.12.2007)

Ο ΠΟΕ δημοσίευσε έκθεση για την Τέταρτη Ανασκόπηση της Εμπορικής Πολιτικής της Τουρκίας. Πέραν της μείας στις οικονομικές επιδόσεις της Τουρκίας από το 2001, αλλά και στα περαιτέρω μέτρα που πρέπει να αναληφθούν, ο ΠΟΕ αναγνωρίζει την αφοσίωση της Τουρκίας στις αρχές του Οργανισμού, αλλά και στις αρχές της Ατζέντας της Ντόχα για την Ανάπτυξη, αλλά διαπιστώνει ταυτόχρονα την προτεραιότητα που δίνει η Άγκυρα στην ένταξή της στην ΕΕ. Επιπλέον, διατυπώνεται προβληματισμός για το περίπλοκο καθεστώς δασμολόγησης και την πολιτική anti-dumping που έχει υιοθετήσει η τουρκική κυβέρνηση και συνιστάται η μεταρρύθμισή τους.

Πηγή: http://www.wto.org/english/tratop_e/tptr_e/tp292_e.htm

Παγκόσμια Τράπεζα

Ankara Office Joins TUSIAD to Inform Business Circles In Turkey On How To Do Business With The World Bank - Meeting in Konya (13.11.2007)

Κλιμάκιο των Γραφείων της ΠΤ στην Άγκυρα και την Κωνσταντινούπολη συμμετείχαν σε σεμινάριο που οργάνωσε η Ένωση Επιχειρηματιών και Βιομηχάνων Τουρκίας στο Ικόνιο. Στελέχη της Τράπεζας από τα τμήματα Διεθνών Υποθέσεων, Προμηθειών και Υποδομών παρουσίασαν το έργο που επιτελεί η Τράπεζα στη χώρα ενώπιον επιχειρηματιών και βιομηχάνων της περιοχής.

Πηγή: <http://www.worldbank.org.tr/WBSITE/EXTERNAL/COUNTRIES/ECAEXT/TURKEYEXTN/0,,contentMDK:21555972~menuPK:50003484~pagePK:2865066~piPK:2865079~theSitePK:361712,00.html>

Turkey: Investment Climate Assessment (ICA) (11.12.2007)

Η Παγκόσμια Τράπεζα και το Ίδρυμα Οικονομικής Έρευνας Τουρκίας σε συνεργασία με την τουρκική κυβέρνηση ολοκλήρωσαν την έκθεση με τίτλο «Τουρκία: Εκτίμηση Επιχειρηματικού Κλίματος». Η έκθεση καταγράφει τέσσερις βασικούς παράγοντες που μπορούν να επιφέρουν αύξηση στην παραγωγικότητα και την απασχόληση των τουρκικών επιχειρήσεων: καταπολέμηση της παραοικονομίας, αύξηση της ευελιξίας στην αγορά εργασίας, βελτίωση των δεξιοτήτων των εργατών και η ενθάρρυνση του ιδιωτικού τομέα να υιοθετήσει σύγχρονες τεχνολογίες. Σύμφωνα με την έκθεση, η αύξηση της παραγωγικότητας είναι απαραίτητη για τη βιωσιμότητα των εξαγωγών και την αύξηση των ξένων άμεσων επενδύσεων, ενώ η αύξηση της απασχόλησης είναι απαραίτητη για τη μείωση του εισοδηματικού χάσματος μεταξύ Τουρκίας και ΕΕ.

Πηγή: <http://www.worldbank.org.tr/WBSITE/EXTERNAL/COUNTRIES/ECAEXT/TURKEYEXTN/0,,contentMDK:21581713~menuPK:50003484~pagePK:2865066~piPK:2865079~theSitePK:361712,00.html>

Government of Turkey and World Bank Sign Agreement on Electricity Distribution Rehabilitation Project Loan (11.02.2008)

Η Τουρκική Δημοκρατία, η Τουρκική Εταιρία Διανομής Ηλεκτρισμού (TEDAS) και η Παγκόσμια Τράπεζα υπέγραψαν συμφωνία για τη χορήγηση δανείου ύψους 205 εκατομμυρίων ευρώ στο πλαίσιο του Σχεδίου Αναδιάρθρωσης της Διανομής Ηλεκτρισμού. Το εν λόγω σχέδιο, το οποίο αποσκοπεί στη βελτίωση της αξιοπιστίας της παροχής ρεύματος στους Τούρκους καταναλωτές, θα υποστηρίξει την αναδιάρθρωση και επέκταση του δικτύου διανομής ηλεκτρικής ενέργειας, θα συνεπικουρήσει στη μείωση διακοπών παροχής και θα βοηθήσει στη συμμόρφωση του συστήματος διανομής με τους κανόνες ασφαλείας.

Πηγή: <http://www.worldbank.org.tr/WBSITE/EXTERNAL/COUNTRIES/ECAEXT/TURKEYEXTN/0,,contentMDK:21645224~menuPK:50003484~pagePK:2865066~piPK:2865079~theSitePK:361712,00.html>